

Els textos especialitzats

Ona Domènech Bagaria

PID_00194606

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	7
1. Llenguatges d'especialitat i textos especialitzats	9
1.1. Diversitat denominativa i pluralitat d'enfocaments	9
1.2. Caracterització del text especialitzat	12
1.2.1. Caracterització cognitiva del text especialitzat	12
1.2.2. Caracterització pragmàtica del text especialitzat	13
1.2.3. Caracterització lingüística del text especialitzat	15
1.3. Textos especialitzats i variació	16
1.3.1. Variació horitzontal i variació vertical dels textos especialitzats	17
1.3.2. Tipologia dels textos especialitzats	19
2. La redacció de textos especialitzats en català	22
2.1. Els textos especialitzats en llengua catalana: dels orígens fins a l'actualitat	22
2.1.1. Des dels orígens fins al segle XV.....	23
2.1.2. Des del segle XVI fins a començaments del segle XX.....	24
2.1.3. Des de començaments del segle XX fins a l'actualitat	26
2.2. Característiques lingüístiques dels textos especialitzats	29
2.2.1. Perspectiva teòrica	30
2.2.2. De la teoria a la realitat	33
2.3. La producció de textos especialitzats	36
2.3.1. Aspectes textuals	36
2.3.2. Criteris generals de redacció	40
2.3.3. Remarques gramaticals: ortografia, morfosintaxi i lèxic	44
2.3.4. Remarques formals: convencions	49
Resum	59
Activitats	61
Exercicis d'autoavaluació	61
Solucionari	64
Bibliografia	67

Introducció

En aquest mòdul oferim una aproximació a les produccions lingüístiques que es generen en els àmbits especialitzats (científics, tècnics, professionals), tant des d'una perspectiva teòrica com aplicada. D'una banda, exposem els diferents enfocaments teòrics dels estudis duts a terme, des de la lingüística, sobre els textos especialitzats, tant pel que fa a la seva denominació i delimitació conceptual, com pel que fa a la seva caracterització. D'altra banda, fem una aproximació aplicada als textos especialitzats, per tal de conèixer les tipologies i els gèneres textuais més representatius, així com les recomanacions de redacció que ens poden ser més útils per produir textos que siguin adequats, coherents, cohesionats i correctes.

És sabut que la societat actual viu un moment de grans transformacions tecnològiques i socials. Els importants avenços científics i tècnics, i la irrupció de les tecnologies de la informació i el coneixement, han dut a una nova organització en xarxa que ha comportat l'increment i la difusió massiva dels textos especialitzats. En les últimes dècades, la lingüística ha donat resposta a aquesta situació i ha augmentat el seu interès per l'estudi del discurs especialitzat.

La terminologia, com a disciplina interessada en l'estudi de la comunicació especialitzada, també ha viscut aquestes transformacions. De la perspectiva teòrica clàssica, centrada en l'estudi dels termes entesos com les unitats que serveixen per denominar un concepte precís i ben establert en una ciència o tècnica determinades, s'ha passat a una concepció més oberta, que assumeix la diversificació que mostra la comunicació especialitzada real i que també s'interessa per altres unitats vehiculadores de coneixement especialitzat, com la fraseologia, les combinacions recurrents, les paràfrasis i les definicions. Des d'aquesta perspectiva comunicativa, el text especialitzat esdevé un objecte d'estudi fonamental de la disciplina terminològica, atès que les unitats portadores de coneixement especialitzat es troben en els textos, i només allà es pot copsar la variació formal i conceptual, pròpia de la diversificació discursiva, que presenten aquestes unitats.

En el primer capítol d'aquest mòdul comencem delimitant els conceptes de *llenguatges d'especialitat* i *textos especialitzats*, i després de veure'n les diferents concepcions, ens situem en aquesta perspectiva comunicativa de la terminologia per definir i caracteritzar el text especialitzat. Per acabar, ens centrem en la variació que presenta el discurs especialitzat i presentem una possible tipologia dels textos especialitzats.

El segon capítol del mòdul té un vessant més aplicat i es dedica a la redacció dels textos especialitzats en català. En el primer apartat, fem un repàs històric dels textos especialitzats en llengua catalana, que ens permet veure la produc-

ció ininterrompuda, tot i que desigual, que hi ha des dels orígens de la llengua fins als nostres dies. A continuació, el segon apartat es dedica a la caracterització lingüística dels textos especialitzats, i ens permet posar de manifest la manca de coincidència entre la teoria i la realitat. Justament per aconseguir escurçar aquesta distància entre les característiques ideals i les reals de les produccions especialitzades, dediquem el tercer apartat a oferir recomanacions de redacció, i remarques gramaticals i formals que permetin millorar la producció dels textos especialitzats.

Objectius

Aquest mòdul pretén que assolis els objectius següents:

1. Prendre consciència de la importància que tenen els textos especialitzats per a l'activitat terminològica, tant teòrica com aplicada.
2. Relacionar els avenços científics i tècnics amb el desenvolupament dels estudis sobre els llenguatges especialitzats.
3. Conèixer la diversitat denominativa i la pluralitat d'enfocaments al voltant de l'estudi del text especialitzat.
4. Identificar les principals característiques que permeten caracteritzar el text especialitzat.
5. Constatar i conèixer la variació que presenta la comunicació especialitzada.
6. Prendre consciència que, malgrat les dificultats històriques i sociolingüístiques, des dels orígens fins als nostres dies els diferents àmbits especialitzats del saber també s'han expressat en llengua catalana.
7. Adquirir una visió panoràmica de les característiques lingüístiques dels textos especialitzats.
8. Constatar que les característiques lingüístiques atribuïdes al discurs especialitzat s'han d'entendre com a metes que cal assolir, atès que sovint no es corresponen amb les que trobem en les produccions especialitzades reals.
9. Identificar els problemes lingüístics que presenten els textos especialitzats, sobretot pel que fa a la concisió i la claredat, així com les possibles causes que els expliquen.
10. Conèixer les recomanacions de redacció útils per redactar textos especialitzats que siguin adequats, coherents, concisos i correctes.
11. Identificar els aspectes textuais, morfosintàctics, lèxics i formals que sovint es resolen inadecuadament en la producció de textos especialitzats en llengua catalana.
12. Adquirir les competències necessàries per resoldre adequadament aquests aspectes.

1. Llenguatges d'especialitat i textos especialitzats

El desenvolupament científic i tècnic que ha experimentat la societat en les últimes dècades ha provocat un gran increment –tant qualitatiu com quantitatiu– de la informació especialitzada, que ha tingut com a conseqüència una modificació substancial en el panorama que actualment presenta la comunicació especialitzada.

Des d'una perspectiva quantitativa, és evident que l'època actual viu una gran explosió del coneixement especialitzat, que s'explica, fonamentalment, pels importants avenços científics i tecnològics que s'han produït gràcies a la intensificació de la investigació i a la diversificació dels diferents àmbits del coneixement. I des d'un punt de vista qualitatiu, l'eclosió dels mitjans de comunicació i les noves tecnologies, així com l'accés generalitzat a l'ensenyament, han afavorit la difusió dels nous coneixements i han donat lloc a una diversificació important de la comunicació especialitzada.

En aquest context, podem dir que el discurs especialitzat s'ha diversificat en dues direccions: d'una banda, horitzontalment, amb l'ampliació de les temàtiques i l'aparició de nous camps de coneixement especialitzat; d'altra banda, verticalment, amb l'aparició de registres i modalitats dins de la comunicació especialitzada.

Aquestes circumstàncies expliquen que en les últimes dècades la lingüística s'hagi interessat per l'estudi i la caracterització dels llenguatges d'especialitat, entesos com el conjunt de recursos lingüístics usats en la comunicació especialitzada, que es materialitzen, per tant, en unes produccions lingüístiques concretes: els textos especialitzats. Dedicarem el primer apartat d'aquest mòdul a definir aquestes nocions i veure'n la pluralitat d'enfocaments adoptats pels autors més representatius que els han estudiat.

1.1. Diversitat denominativa i pluralitat d'enfocaments

Com és sabut, des de la perspectiva dels estudis relacionats amb la variació lingüística, se sol parlar de *llenguatge general* per fer referència al conjunt de recursos que usen la majoria de parlants d'una llengua, i es reserva la denominació *llenguatges d'especialitat* per denominar el subconjunt de la llengua que s'utilitza com a instrument de comunicació formal i funcional entre especialistes d'una matèria determinada.

Els llenguatges d'especialitat, doncs, es defineixen com una varietat funcional de la llengua, que està determinada fonamentalment per l'ús concret que en fa un parlant en una situació determinada (a diferència de les anomenades *varietats dialectals* o *varietats lingüístiques "naturals"*, que estan determinades per les característiques concretes dels parlants d'una llengua: geogràfiques, cronològiques, socials, individuals, etc.).

De fet, s'usen diverses denominacions per referir-se a aquest mateix concepte de *llenguatges d'especialitat*: *llenguatges especialitzats*, *llenguatges especials*, *llenguatges amb propòsits específics*. Pel que fa a les dues primeres denominacions, l'ús d'una o altra forma no sembla que tingui cap conseqüència teòrica ni metodològica, tot i que solen prioritzar-se les denominacions relacionades amb el concepte *especialitat*, més que no pas amb el concepte *especial*, l'ús del qual probablement respon a la influència de la forma anglesa *special languages*. Ara bé, en contrast amb aquests primers sintagmes, la denominació *llenguatges amb propòsits específics* (de l'anglès *languages for specific purposes* o LSP), tot i que fa referència al mateix objecte d'estudi, indica clarament una conceptualització diferent i s'utilitza, fonamentalment, en l'àmbit de l'ensenyament d'idiomes, com molt bé expressa Cabré quan diu:

“La expresión *lenguas de especialidad* remite esencialmente al conjunto de los conocimientos morfológicos, léxicos, sintácticos y textuales que, según el tema, conforman el conjunto de recursos expresivos y comunicativos necesarios para desenvolverse adecuadamente en el contexto profesional de dicha especialidad. Hablar, en cambio, de *lenguas para fines* o *propósitos específicos* presupone poner el énfasis en el uso efectivo de dichos recursos. Se trata por lo tanto de una cuestión de foco: en el primer caso se centra la atención en el conocimiento de las particularidades de dichos recursos; en el segundo, en la adquisición de habilidades en el manejo de dichos recursos.”

Cabré (2005, pàg. 2 i 3)

Alguns especialistes consideren poc adequat parlar de *llenguatges* o *llengües* d'especialitat, perquè, en sentit estricte, indueix a pensar en codis complets, autònoms i diferenciats del que anomenem *llenguatge general* o *comú*:

“La denominació *llenguatges especialitzats* suposa, en la nostra opinió, un ús abusiu del terme llenguatge. En efecte, si en lloc de partir de la noció de llenguatges especialitzats com un supòsit assumit, analitzem les produccions lingüístiques que es donen en els contextos de comunicació especialitzada per inferir si s'han fet servir per a la seva producció sistemes d'elements lingüístics específics (és a dir, diferenciats dels del llenguatge comú), fàcilment observarem que, des del punt de vista dels recursos gramaticals que els constitueixen, els textos especialitzats són textos codificats a partir de la mateixa gramàtica que s'utilitza en totes les situacions comunicatives.”

Cabré (1999, pàg. 152)

Tot i compartir l'inconvenient d'aquesta denominació, és evident que el seu ús s'ha imposat en la bibliografia sobre el tema, no pas per referir-se a sistemes lingüístics autònoms i diferenciats, sinó a aquelles varietats que la llengua adopta quan s'utilitza en una situació comunicativa marcada per unes característiques pragmàtiques precises (fonamentalment, el tema que s'hi tracta i els interlocutors que hi intervenen). És en aquest sentit que utilitzem la denominació *llenguatges especialitzats* o *d'especialitat*, que podem considerar com a sinònimes i equivalents de la forma francesa *langue de spécialité*, l'alemanya

Varietats lingüístiques

El 1978, Michael Gregory i Susanne Carroll van caracteritzar les varietats lingüístiques al seu llibre *Language and situation. Languages varieties and their social contexts*, que ha esdevingut un manual clàssic de la bibliografia sobre la variació lingüística. Si voleu ampliar la informació sobre aquest tema, referit a la llengua catalana, també podeu llegir l'article d'Isidor Marí "Registres i varietats de la llengua".

Fachsprache o l'anglesa *special languages*. I parlem de *textos especialitzats* per referir-nos a les produccions lingüístiques concretes que es generen en el si d'aquests llenguatges.

Si ara passem a plantejar-nos quins són els trets que caracteritzen aquestes varietats de la llengua i fem un repàs dels autors més representatius en aquesta matèria, observem una pluralitat d'enfocaments en funció dels aspectes que es consideren més paradigmàtics.

Seguint Hoffmann (1998), l'autor que més profusament s'ha dedicat a l'estudi, tant teòric com aplicat, dels textos especialitzats, podem dir que, al llarg de la història, el centre de gravetat dels estudis sobre els llenguatges d'especialitat ha sofert un clar desplaçament: al principi, l'atenció es concentrava gairebé exclusivament en la terminologia, després es va anar dirigint cap a la sintaxi i en els darrers anys l'interès s'ha centrat en el text especialitzat entès com un tot funcional i estructural. Aquest canvi d'enfocament de la recerca sobre els llenguatges d'especialitat coincideix, lògicament, amb la importància que adquireix el text en la recerca lingüística en general i amb la corresponent eclosió de la lingüística del text.

Ara bé, per damunt de les diferents concepcions, tots els especialistes coincideixen en el fet que les comunicacions que es produeixen en el si dels llenguatges especialitzats es refereixen a parcel·les específiques del coneixement, i que l'expressió i la transmissió d'aquest coneixement requereix l'ús de recursos específics. Per tant, la dificultat a l'hora de definir els llenguatges i els textos d'especialitat rau, fonamentalment, a determinar la noció mateixa d'especialitat o especialització, dificultat que s'incrementa quan aquesta noció es vol delimitar en termes fonamentalment lingüístics.

Efectivament, com assenyala Cabré (1992, pàg. 125-126), si considerem la temàtica com l'únic factor d'especialització, restringim el concepte de llenguatge d'especialitat a les comunicacions fetes en el si de les matèries científiques i tècniques, i en els àmbits especialitzats d'activitat (com l'esport, el comerç o les finances). El problema, però, és que no és fàcil de delimitar només per la temàtica quins textos són o no especialitzats, perquè, en realitat, qualsevol activitat humana implica un cert grau d'especialització, de manera que és difícil d'establir una frontera entre les activitats especialitzades i les que no ho són.

Un criteri més ampli que no pas el temàtic seria el que considera que l'especialització depèn de les característiques "especials" en què es desenrotlla l'intercanvi d'informació. D'acord amb aquest criteri, caldria establir un model de llengua no marcat que servís de punt de referència. Així, qualsevol text que s'adaptés a aquest model seria considerat un text de la llengua general, mentre que un text que presentés alguna desviació respecte dels elements del

model es consideraria un text especialitzat. És evident que aquest criteri és massa ampli per poder ser operatiu, ja que, en aplicar-lo, la majoria de textos es podrien considerar especialitzats.

Per delimitar la noció d'*especialització aplicada a un text*, cal afegir, a aquests condicionants pragmàtics (tema, interlocutors, situació comunicativa, etc.), una condició cognitiva: la perspectiva o l'òptica des de la qual es conceptualitza el tema tractat en aquell text. Així, podem dir, d'acord amb Cabré (1999, pàg. 154), que qualsevol objecte considerat tradicionalment científic, si es presenta (es codifica, es transmet) banalment, en el sentit que es transmet com un contingut no precís, que no es desxifra en relació amb una estructura preestablerta de significació, resulta una matèria de comunicació no especialitzada. I a l'inrevés: qualsevol objecte de la realitat més comuna pot ser tractat també de manera estructurada i precisa si es codifica-descodifica amb referència a una estructura sistemàtica rigorosament establerta, de manera que resulti en aquest cas objecte de coneixement especialitzat.

La mateixa realitat pot ser percebuda de maneres molt diferents, i per tant, conceptualitzada de manera diversa. I aquesta conceptualització és la que determina el caràcter especialitzat del text:

“Un tema será tratado como especializado solo cuando respete la conceptualización propia de un ámbito, conceptualización decidida externamente por los especialistas y compartida por la comunidad experta. Es este control, y no el tema en sí mismo, el que da carácter especializado a un texto. En consecuencia, aunque de hecho un texto de física, de química o de matemáticas tenga más probabilidades de ser un texto especializado, cualquier materia o tema abordado desde este control previamente explicitado será un texto especializado desde el punto de vista de su contenido.”

Cabré (2005, pàg. 7 i 8)

1.2. Caracterització del text especialitzat

Tenint en compte les consideracions precedents, podem dir que per definir operativament els textos especialitzats cal establir tres grups de condicions: un primer grup de caràcter cognitiu, un segon grup de tipus pragmàtic i un tercer grup de caràcter lingüístic. Vegem a continuació amb més detall cada una d'aquestes característiques.

1.2.1. Caracterització cognitiva del text especialitzat

Com acabem de veure, partim del supòsit que la condició d'especialització d'un text és una condició cognitiva: és la manera com s'aborda o conceptualitza el tema tractat en aquell text, ja que qualsevol tema o segment de la realitat pot ser aprehès com un coneixement general, de límits borrosos, o com un coneixement especialitzat, de fronteres ben establertes i límits precisos.

Aquesta consideració s'emmarca perfectament en els supòsits fonamentals de la semàntica cognitiva, que, a diferència dels enfocaments més tradicionals de la semàntica, és no composicional i té una naturalesa inherentment enciclopèdica, de manera que els aspectes denotatius i connotatius són indissociables. Això ens porta directament a una visió enciclopèdica del significat d'acord amb la qual la gran majoria de conceptes deixen de tenir sentit si es conceben com a entitats discretes i independents.

Aquesta naturalesa enciclopèdica del significat és explicada en lingüística cognitiva per mitjà dels *dominis cognitius* o àmbits coherents de coneixement que duen a terme una funció de marc per a conceptes més específics, de manera que "situen" el significat en el seu entorn conceptual correcte i, per tant, s'han de considerar necessàriament com a parts essencials de l'estructura semàntica.

Ara bé, tot i que la naturalesa del significat és enciclopèdica, és a dir, és donada pels dominis cognitius, sembla lògic postular que habitualment no emmarquem el significat en *tot* el nostre coneixement del món, sinó en una mena de *domini cognitiu idealitzat*, que representa el nostre coneixement del món de forma parcial o simplificada, i que ens permet explicar els efectes de prototipicitat.

D'acord amb això, la manera com conceptualitzem una situació determinada està fortament determinada pel *domini cognitiu* en què la "situem". Però, quins són els factors que caracteritzen i condicionen els dominis cognitius? Atès que els dominis cognitius són representacions mentals de com s'organitza el món, que poden incloure un ventall molt ampli d'informacions, és evident que el domini cognitiu idealitzat dels individus està determinat per factors de naturalesa molt diversa (socials, culturals, individuals, etc.), entre els quals destaquen els relatius als coneixements adquirits i a la dedicació professional de cada individu. En aquest sentit, sembla lògic postular que tots els especialistes d'un àmbit determinat del coneixement comparteixen un model cognitiu idealitzat, que no és compartit pel parlant general, ni tampoc necessàriament per especialistes d'altres àmbits del saber. Les següents paraules de Bertha M. Gutiérrez exemplifiquen molt bé aquesta idea:

"Un médico puede pensar en medicamentos *antidepresivos*, *antitusígenos*, o *antiácidos* apoyándose en su función, y para esas realidades, un químico hablará de diferentes composiciones químicas; donde éste ve *sulfuro de hierro*, o *fluoruro de calcio*, un especialista en minerales vera *pirita* o *fluorita*, porque piensa en su aspecto externo, en su forma de cristalizar, etc., además de en su composición química."

Gutiérrez (1998, pàg. 23-24)

1.2.2. Caracterització pragmàtica del text especialitzat

Des d'una perspectiva cognitiva, doncs, un text especialitzat es caracteritza perquè s'ha elaborat prenent com a marc de referència un domini cognitiu idealitzat propi dels especialistes d'un àmbit determinat i, per tant, no compartit pel públic general. Això ens duu a considerar que, des del punt de vista

pragmàtic o relatiu als elements que intervenen en la situació comunicativa, la condició d'especialització d'un text no depèn exclusivament del tema que s'hi tracta, sinó fonamentalment de les característiques de l'emissor.

Així, una condició necessària perquè un text sigui especialitzat és que el seu emissor sigui especialista, és a dir, posseeixi el domini cognitiu idealitzat propi d'aquell àmbit determinat del saber, i elabori el text prenent com a marc de referència aquest domini cognitiu idealitzat especialitzat.

Podem definir, doncs, el perfil de l'especialista o expert com el d'aquell individu que ha adquirit un coneixement que no forma part del coneixement general dels parlants d'una llengua, sinó que ha hagut de ser objecte d'un aprenentatge particular que pren com a punt de referència esquemes preestablerts i fixats per cada una de les matèries o escoles científiques. És evident, però, que la formació d'aquests especialistes pot ser diversa, tant per la manera com l'han adquirida (a través d'estudis reglats o no reglats, per mitjà de l'experiència professional, de manera autodidacta, etc.), com pel nivell que han assolit (experts reconeguts mundialment, professionals especialitzats, aprenents d'alt nivell, etc.).

Des d'un punt de vista operatiu, doncs, no és fàcil respondre a la pregunta de quins són els factors que permeten determinar que l'emissor d'un text especialitzat és efectivament un especialista en l'àmbit temàtic en què s'inscriu el text. I la complexitat d'aquesta pregunta encara és més gran actualment, ja que en els darrers anys la gran difusió que ha experimentat el coneixement especialitzat a través de l'eclosió dels mitjans de comunicació i les noves tecnologies, així com de la generalització de l'ensenyament obligatori, ha creat per a la transmissió de coneixement especialitzat un panorama complex i variat.

Efectivament, avui dia trobem figures com els divulgadors científics, els professors de llenguatges d'especialitat o els traductors especialitzats que, en fer de pont entre la producció de coneixement i la seva recepció, tenen un paper especial en la comunicació especialitzada, que fa difícil la seva consideració com a especialistes o no especialistes. Per Cabré (2002), la delimitació del perfil de l'especialista passa per tenir en compte la necessitat que aquest sigui capaç de produir coneixement especialitzat nou, en el sentit d'innovador en relació amb l'estat de la situació sobre un tema, fet que no invalida que puguem considerar com a especialistes determinats divulgadors científics o aprenents d'una especialitat, sempre que coneguin la matèria en qüestió i en controlin l'estructura i els canvis que s'hi produeixen.

És evident, però, que en afirmar que la condició necessària perquè un text sigui especialitzat és que el seu emissor sigui un especialista en la matèria, no volem dir que aquesta sigui l'única característica pragmàtica dels textos especialitzats, sinó que és la més determinant. Això no nega, tanmateix, que puguem

dir que, des del punt de vista temàtic, els textos especialitzats es caracteritzen perquè tracten d'un tema propi d'un domini especialitzat del coneixement. O bé que, des del punt de vista de la funció lingüística i els propòsits comunicatius, la funció bàsica dels textos especialitzats sol ser la transferència referencial amb propòsits específics diversos (descriure, classificar, ordenar, avaluar i argumentar, fonamentalment). I a aquesta funció bàsica encara hi hauríem d'afegir altres funcions fonamentals com el reforç de la identitat de grup i la necessitat de discriminació, que, sens dubte, constitueixen característiques essencials del discurs especialitzat.

1.2.3. Caracterització lingüística del text especialitzat

Com ja hem afirmat abans, és innegable considerar que les característiques cognitives i pragmàtiques que mostren els textos especialitzats es manifesten lingüísticament en els mateixos textos, i justament la detecció i l'anàlisi d'aquestes empremtes, d'aquests correlats lingüístics, constitueixen el principal objectiu de qualsevol aproximació lingüística als textos especialitzats.

Com és sabut, hi ha hagut diversos intents de caracterització dels textos especialitzats des del punt de vista dels recursos lingüístics que utilitzen, més enllà de les característiques pragmàtiques i funcionals que presenten. Hi ha força estudis exhaustius sobre les característiques lingüístiques dels textos especialitzats relatius a llengües com el francès (Kocourek, 1991), l'anglès (Sager i altres, 1980) o l'alemany (Hoffmann, 1998). En general, els recursos lingüístics més destacats són aquells que serveixen per aconseguir determinats objectius propis de la comunicació especialitzada, com ara la concisió en la forma, la precisió en el contingut, la sistematicitat en l'estructura, i la impersonalitat i objectivitat en l'estil.

En general, malgrat les lleus diferències que poden donar-se entre les diverses llengües, podem dir que la major part dels autors esmentats coincideixen a l'hora d'afirmar que, si bé tots els plans de la llengua dels textos especialitzats presenten determinades característiques respecte de la llengua general, un dels trets més característics d'aquests llenguatges el constitueix la terminologia.

Efectivament, és evident que les unitats portadores de coneixement especialitzat per excel·lència són les unitats terminològiques i que una de les característiques lingüístiques més destacables dels textos especialitzats és la presència d'aquestes unitats, específiques d'un àmbit determinat del saber.

La terminologia, doncs, a més de ser l'element més visible dels textos especialitzats, té un paper crucial en la comunicació especialitzada, entre altres raons perquè els termes són les unitats lingüístiques que concentren una densitat

Vegeu també

En el segon capítol d'aquest mòdul veurem amb més detall les característiques lingüístiques dels textos especialitzats.

més elevada de coneixement especialitzat, i perquè la precisió d'un text especialitzat s'aconsegueix fonamentalment fent ús de la terminologia que utilitzen els especialistes quan es comuniquen entre si.

En definitiva, en aquest apartat hem vist com l'única caracterització vàlida del text especialitzat és aquella que pot donar compte de la seva multidimensionalitat, la qual cosa inclou considerar tres tipus de característiques: cognitives, lingüístiques i pragmàtiques. D'acord amb això, podem definir operativament el text especialitzat com aquella producció lingüística que serveix per expressar i transmetre coneixement especialitzat, que té una sèrie de característiques lingüístiques –entre les quals destaquen les relatives al lèxic especialitzat– que li atorguen unes especificitats dins del conjunt de textos produïts en una llengua, i que presenta un conjunt de característiques pragmàtiques determinades pels elements específics del seu procés comunicatiu (fonamentalment els interlocutors, però també el tema i la situació comunicativa).

1.3. Textos especialitzats i variació

Més enllà de la definició que els és comuna, és evident que no tots els textos especialitzats presenten les mateixes característiques, i que la diversitat discursiva pròpia de la llengua general també troba el seu espai en els llenguatges d'especialitat.

Ara bé, l'abast que pot assolir la variació discursiva dels textos especialitzats depèn de la concepció mateixa de text especialitzat de què partim. Així, si ens situem en la perspectiva de la teoria terminològica clàssica –l'anomenada *teoria general de la terminologia* o TGT–, la variació especialitzada es redueix fonamentalment a la que es produeix en funció de la temàtica, atès que la situació comunicativa pròpia de l'especialització es restringeix gairebé de manera exclusiva a la comunicació formal entre especialistes d'una matèria determinada.

Efectivament, l'objectiu últim que Wüster va establir per a la terminologia –aconseguir una comunicació inequívoca i sense ambigüitats sobre els temes especialitzats per mitjà d'una terminologia normalitzada– explica la majoria dels supòsits i postulats de la TGT, entre els quals trobem el de la comunicació especialitzada entesa com la comunicació professional, restringida fonamentalment a la comunicació entre especialistes, sense tenir en compte la multiplicitat de registres que pot presentar.

Ara bé, un enfocament comunicatiu de la terminologia com el que proposa la *teoria comunicativa de la terminologia* (TCT) permet donar compte de la diversitat discursiva present en la comunicació especialitzada. Efectivament, des de la TCT s'assumeix que la comunicació especialitzada real que es produeix en

La terminologia

Com a disciplina teòrica i pràctica neix amb les propostes formulades per Eugen Wüster a partir de la dècada dels trenta del segle passat que, continuades i desenvolupades per l'escola de Viena, van donar lloc a l'anomenada *teoria general de la terminologia* (TGT), que constitueix la proposta terminològica més coneguda i estesa fins a l'actualitat.

les diverses situacions professionals mostra, de manera semblant a la comunicació general, una gran varietat de registres. Per exemple, la comunicació entre un especialista i un aprenent –el discurs didàctic– o entre un especialista o mediador i el gran públic, que presenten unes característiques diferents de les del discurs altament especialitzat –d’especialista a especialista.

Teoria comunicativa de la terminologia

És la denominació amb què es difon la perspectiva lingüística d'estudi de la terminologia que proposa el grup de recerca lulaterm (de l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra), sota la direcció de M. Teresa Cabré Castellví.

1.3.1. Variació horitzontal i variació vertical dels textos especialitzats

Partint d'aquesta perspectiva, doncs, és fonamental plantejar-se com podem explicar la variació dels textos especialitzats. Si repassem la bibliografia existent en aquest sentit, observem com la major part dels autors estableix dos eixos de caracterització dels textos especialitzats (un eix horitzontal, basat en la temàtica, i un eix vertical, basat en el nivell o grau d'especialització), que parteix de la classificació formulada per Hoffmann (1998, pàg. 62-69) per als llenguatges d'especialitat.

La proposta de Hoffmann parteix del fet que la divisió horitzontal i la vertical se sobreposen, i pren com a criteris de classificació els següents:

- El nivell d'abstracció.
- La forma lingüística externa o manera natural o artificial d'expressar els elements i la sintaxi.
- L'entorn o domini d'especialitat.
- Els participants.

L'aplicació de cada criteri porta a una estratificació de la llengua d'especialitat en els cinc nivells representats en la taula següent:

Taula 1. Estratificació vertical dels llenguatges especialitzats

	Nivell d'abstracció	Forma lingüística	Àmbit	Participants en la comunicació
A	Més elevat	Símbols artificials per a elements i relacions	Ciències fonamentals teòriques	Científic <> científic
B	Molt elevat	Símbols artificials per a elements; llenguatge general per a les relacions (sintaxi)	Ciències experimentals	Científic (tècnic) <> científic (tècnic)
C	Elevat	Llenguatge natural amb terminologia especialitzada i sintaxi molt controlada	Ciències aplicades i de la tècnica	Científic (tècnic) <> directors científicotècnics de la producció material
D	Baix	Llenguatge natural amb terminologia especialitzada i sintaxi relativament lliure	Producció material	Directors científicotècnics de la producció material <> mestres <> treballadors especialitzats

	Nivell d'abstracció	Forma lingüística	Àmbit	Participants en la comunicació
E	Molt baix	Llenguatge natural amb alguns termes especialitzats i sintaxi lliure	Consum	Representants del comerç <> consumidors <> consumidores

Hoffman (1998, pàg. 64)

La classificació global que en resulta es basa denominativament en el criteri 3 (relatiu a l'àmbit en què s'utilitza cada llenguatge d'especialitat) i dona com a resultat cinc grans classes de llenguatges especialitzats:

- A: llenguatge de les ciències teòriques fonamentals
- B: llenguatges de les ciències experimentals
- C: llenguatge de les ciències aplicades i de la tècnica
- D: llenguatge de la producció material
- E: llenguatge del consum

Hoffmann afegeix que aquesta classificació es pot estendre a altres àmbits comunicatius, com ara els llenguatges d'especialitat de les ciències socials, que podrien situar-se en els graus C, D o E en funció de la situació comunicativa. També aclareix que, en un acte comunicatiu concret o en un text lingüístic, cap dels cinc nivells no apareix en la seva forma pura. El cas més clar és el del nivell A, que si es volgués delimitar d'una manera unívoca, s'hauria d'entendre com un llenguatge format només per símbols artificials. Però és evident que els textos de les ciències teòriques fonamentals també utilitzen recursos del llenguatge natural. I, a la inversa, els símbols artificials també apareixen en els altres nivells.

En definitiva, la divisió horitzontal ens permet classificar els diferents llenguatges especialitzats segons els blocs de matèries o submatèries en què dividim el coneixement especialitzat. La divisió vertical travessa l'horitzontal i fa que dins de cada llenguatge d'especialitat determinat per la temàtica puguem distingir diversos estils discursius. Ara bé, malgrat el detall de la proposta de classificació de Hoffmann, es tracta de divisions que no estan exemptes de problemes i que no són sempre clares.

Pel que fa a la divisió horitzontal, la majoria dels autors coincideixen en la dificultat d'establir els límits d'aquesta divisió. La realitat és un *continuum* que només es pot segmentar en matèries d'una manera artificial, fet que dificulta que es puguin establir fronteres clares entre les diferents disciplines científiques. Tot i així, des d'un punt de vista metodològic, és útil considerar aquesta variació horitzontal dels llenguatges d'especialitat, centrada en la temàtica,

sense oblidar, però, que no es tracta d'una segmentació estàtica i atemporal, sinó que és fruit de l'activitat dels interlocutors i els sabers, i per tant, pot canviar en funció de cada situació construïda.

La divisió vertical, que travessa l'horitzontal i que fa que, dins de cada llenguatge d'especialitat determinat per la temàtica puguem distingir diversos estils discursius, tampoc no està exempta de problemes. En aquest sentit, però, és important remarcar el fet que el nivell d'adaptació del discurs especialitzat depèn de manera fonamental de les característiques del receptor o, més ben dit, de les característiques que l'emissor pressuposa al receptor. Efectivament, és un fet prou fonamentat que l'emissor adapta el contingut del text que produeix al domini cognitiu idealitzat especialitzat que atribueix al seu receptor, la qual cosa ens permet afirmar que un text especialitzat ho serà en més o menys grau segons el nivell d'adaptació més alt o més baix que faci del seu discurs l'especialista, en funció, fonamentalment, del domini cognitiu idealitzat especialitzat que li suposi al destinatari del text.

Per tant, la consideració dels receptors del discurs especialitzat ens permet distingir, dins de la comunicació especialitzada, entre textos altament especialitzats, destinats a especialistes; textos mitjanament especialitzats, adreçats a experts o a aprenents avançats, i textos divulgatius, adreçats a aprenents inicials i al gran públic. En cap dels tres casos, però, el text deixa de tenir un caràcter especialitzat, encara que el tema hi sigui tractat amb nivells diferents de complexitat, perquè el text conserva el caràcter especialitzat si la conceptualització que transmet s'ha fet des de la perspectiva de l'especialitat i de l'especialista, i no des de l'òptica del parlant comú. Evidentment, els diferents nivells d'especialització condicionen el tipus de llenguatge present en el text, tant pel que fa als aspectes textuais com als gramaticals i, sobretot, als lèxics.

1.3.2. Tipologia dels textos especialitzats

L'estudi de la variació en els textos especialitzats ha fet que diversos autors s'hagin interessat per fixar-ne una tipologia sobre la base de diversos criteris relatius a les seves condicions de producció-recepció. En general, la construcció de tipologies textuais, siguin o no textos especialitzats, ha estat sempre problemàtica, com ho és qualsevol procés de categorització que pretén organitzar i sistematitzar una realitat que sempre és complexa i multidimensional. Els textos, en aquest sentit, com qualsevol objecte d'estudi, són fenòmens complexos, ateses les seves multidimensionalitat i multifuncionalitat. Això explica que sigui difícil, o gairebé impossible, fixar de manera definitiva i universal les diverses característiques estructurals i funcionals de cada mena de text.

Malgrat aquesta dificultat, és evident que establir tipologies és una estratègia fonamental en qualsevol procés d'aprenentatge. Per tant, partint del fet que les taxonomies proposades mai no poden donar compte de la complexitat de la realitat existent, en aquest apartat exposem una de les tipologies de textos més habituals en l'àmbit especialitzat. I ho fem des d'una perspectiva d'utilitat pràctica, ja que considerem que conèixer el conjunt de característiques que comparteixen els diversos elements d'una categoria ens servirà per interpretar-los i produir-ne de nous del mateix tipus.

Partint de la tipologia textual clàssica d'Adam, Josep-Àngel Mas i Josep Alandete (2009) proposen classificar els textos especialitzats en els tres grans tipus següents:

1) **Textos instructius**. Són els textos en què l'emissor dóna instruccions, ordres o consells al receptor. Es caracteritzen per una dependència directa de la situació comunicativa, de manera que la imatge dels lectors, de les seves necessitats i del seu nivell de coneixements és fonamental. Des del punt de vista de la redacció destaca el fet que per tal d'aconseguir una comunicació més directa i facilitar-ne la consulta, sovint es deixen de banda les normes de la cohesió textual i es prioritzen mecanismes metatextuals (nombres ordinals, guions, etc.). Alguns gèneres prototípics són el manual d'instruccions, la guia clínica, el prospecte de medicaments i el protocol.

2) **Textos expositius**. Són els textos que tenen el propòsit d'exposar una determinada informació i es caracteritzen per la rellevància que hi tenen les dades que s'hi exposen, així com la manera d'organitzar-les. Es poden distingir tres subtipus d'exposició:

a) **L'exposició descriptiva**, que se centra en la descripció d'objectes i s'articula al voltant de l'eix espacial, i on trobem, com a gèneres més representatius, el catàleg o la descripció d'aparells.

b) **L'exposició narrativa**, centrada en els processos i esdeveniments, que té com a eix principal el temporal i en lloc de l'esquema ternari tradicional d'introducció, nucli i desenllaç en segueix un de cinc parts concatenades: situació inicial → complicació → evolució → desenllaç → situació final; com a gèneres prototípics hi trobem les memòries, els informes i els treballs acadèmics.

c) **L'exposició conceptual**, que inclou els textos que tenen la funció de fer entendre una idea o un concepte al receptor; són típicament acadèmics, estan clarament diferenciats i solen presentar un alt grau de cohesió entre les parts que els formen; els gèneres més prototípics serien el tractat, el manual, l'article de divulgació i l'article de revisió.

3) **Textos argumentatius**. Són els textos que expressen opinions i pretenen convèncer el receptor. Com que solen basar-se en fets o conceptes, sovint inclouen seqüències textuales de tipus expositiu, i combinen diverses estratègies

Consulta recomanada

Si voleu ampliar la informació sobre la proposta tipològica d'Adam (1985) i, en general, sobre les tipologies textuales més representatives, podeu consultar el llibre de Josep M. Castellà *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic* (Barcelona: Empúries, 1992).

argumentatives, com ara l'argumentació experimental (basada en l'exposició de dades), la intertextual (basada en la citació d'altres autors i obres) i la interpretativa (basada en el criteri propi i la concepció particular del *sentit comú*). Els gèneres més importants serien l'article d'opinió, la ressenya i el cartell o pòster.

2. La redacció de textos especialitzats en català

En aquest capítol ens aproximarem a les produccions lingüístiques concretes que es generen en el si dels llenguatges d'especialitat, els textos especialitzats, amb l'objectiu de descriure'n les característiques lingüístiques i oferir alguns criteris útils per produir-los. Ens situarem en el si de la llengua catalana i començarem per veure com, malgrat les dificultats històriques i sociolingüístiques, des dels orígens fins als nostres dies la ciència, la tècnica i els diferents àmbits especialitzats del saber també s'han expressat en llengua catalana.

2.1. Els textos especialitzats en llengua catalana: dels orígens fins a l'actualitat

Els estudis històrics de les diferents llengües posen de manifest que sovint els primers documents escrits corresponen a textos especialitzats. Efectivament, des del moment en què neix una llengua, cal disposar de recursos per expressar el saber especialitzat d'àmbits tan diferents com el jurídic, el filosòfic, el religiós, el militar o el comercial. Els llenguatges d'especialitat, doncs, existeixen, tot i que de manera incipient, des de sempre, i han anat evolucionant al llarg de la història influïts en gran manera per les transformacions científiques i tecnològiques.

Ara bé, malgrat la seva transcendència històrica, els llenguatges d'especialitat han estat una matèria tradicionalment desatesa en els estudis sobre la llengua, tal com posa de manifest Duarte (1990, pàg. 93 i 94). En paraules d'aquest autor, des de l'època clàssica els estudiosos de la llengua s'han preocupat per temes relacionats amb l'origen del llenguatge, la llengua literària o l'anàlisi i la descripció gramatical, mentre que la bibliografia sobre els llenguatges d'especialitat, durant molts segles, s'ha limitat a vocabularis destinats a facilitar-hi l'accés. No és fins al segle xx, en el marc de l'estructuralisme sorgit a partir de Ferdinand de Saussure, que trobem les primeres manifestacions explícites d'interès pels llenguatges d'especialitat. I més endavant, amb el naixement de disciplines com la sociolingüística moderna i la lingüística del text, i el desenvolupament tecnològic de la societat contemporània, els llenguatges d'especialitat ja esdevenen objecte d'estudis aprofundits en les diferents llengües.

En relació amb la formació dels llenguatges d'especialitat en català, Duarte destaca el fet que la incorporació de la llengua catalana a determinats àmbits d'especialitat, com la filosofia o la medicina, va ser primerenca en relació amb les altres llengües romàniques; mentre que en la resta d'àmbits es va produir

Nota

Per confegir aquesta breu panoràmica històrica sobre els llenguatges d'especialitat ens hem basat en els estudis duts a terme per Duarte (1990), Marquet (1995), Alberola i altres (2007) i, fonamentalment, Riera (1994), que és qui en fa una descripció més detallada i aprofundida.

de manera progressiva i en pugna continuada amb el llatí, llengua que va dominar durant força segles l'àmbit científic en l'Europa d'escriptura llatina i religió catòlica.

2.1.1. Des dels orígens fins al segle xv

Així doncs, els primers textos especialitzats en català apareixen enmig d'un predomini coetani de textos especialitzats en llatí, fet que explica que els cultismes d'origen llatí siguin generals en els termes i la fraseologia dels llenguatges d'especialitat en català des dels inicis i fins als nostres dies. Cal esmentar, però, l'aportació fonamental d'altres llengües en determinats llenguatges d'especialitat, com ara l'àrab (en àmbits com la construcció i l'agricultura), l'italià (en l'àmbit musical), el francès (en el vocabulari cortesà) i evidentment l'anglès (en qualsevol sector d'especialitat contemporani).

En l'època medieval l'autor més significatiu és, sens dubte, el prolífic escriptor mallorquí Ramon Llull, que va escriure textos teològics, científics i filosòfics en tres llengües, això és, àrab, llatí i català, i del qual podem esmentar obres com l'*Arbre de ciència*, els *Començaments de la medicina* o el *Tractat d'Astronomia*. Com destaca Riera, gràcies a Llull, el català va ser una de les primeres llengües romàniques en què es va expressar la ciència:

“Llull creà un extens vocabulari científic-filosòfic, mitjançant el qual pogué expressar el seu ric pensament, car ell mateix ja adverteix, en el pròleg del *Llibre del gentil e dels tres savis*, que «cada ciència ha mester los vocables per los quals mills sia manifestada».”

Riera (1994, pàg. 12)

Al llarg de tota l'edat mitjana algunes àrees temàtiques són especialment riques en testimonis de textos especialitzats en llengua catalana:

- **El món jurídic.** Com destaquen Duarte i De Broto (1990, pàg. 12) la llengua catalana ha estat present de manera rellevant en l'activitat jurídica al llarg de la seva història. Un dels primers documents escrits en català és un fragment de la traducció del segle XII del *Liber iudiciorum*; i al llarg de tot el període medieval trobem grans codis redactats en català, com el *Llibre de les Costums de Tortosa*, o bé traduïts del llatí, com els *Usatges de Barcelona* o els *Furs de València*. I també cal esmentar el prestigi i la influència exercida pel model de llengua fixat amb la documentació administrativa de la Cancelleria Reial, així com els innombrables testimonis de documentació judicial conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

- **La medicina i la farmacologia.** En el camp de la medicina trobem obres cabdals, tant traduccions al català d'obres com el *Regimen sanitatis* d'Arnau de Vilanova o el *Llibre de les medecines particulars* d'Ibn Wàfid, com obres redactades directament en català d'autors com Lluís Alcanyís o Jaume d'Agramunt. També destaquen els tractats sobre la pesta que s'editen al llarg del regnat de Pere el Cerimoniós, durant el qual la literatura científica en català adquireix el punt culminant amb el suport explícit del rei, molt interessat per la cultura científica. I en l'àmbit de la farmacologia, al llarg dels segles XIV i XV destaquen els receptaris, com el *Receptari de Manresa* o les *Receptes del mestre Miquel*, i una obra cabdal de farmacologia botànica, el *Llibre que féu Màcer de les herbes quina virtut han*.
- **L'astrologia.** També durant el regnat de Pere el Cerimoniós destaquen els tractats d'astronomia que s'orienten a la confecció de taules amb els moviments dels planetes, basats en l'obra d'astrònoms anteriors o en observacions pròpies. Podem esmentar el *Tractat d'astrologia o sciència de les steles* i les *Taules de Barcelona*. Amb la mort de Pere III, durant el regnat de Joan I l'astronomia s'orienta més cap a l'astrologia, amb obres com el *Tractat d'astrologia*.
- **L'aritmètica.** El 1482 el barceloní Francesc de Sant Climent va publicar una *Suma de la art aritmètica*, que és una de les tres primeres obres d'aquest tipus a Europa que utilitza xifres àrabigues.
- **La cuina.** En aquest àmbit destaquen algunes obres com el famós *Llibre del coch* de Robert de Nola, el *Llibre del coc de la Canonja de Tarragona* o el *Llibre de Sent Soví*.

Lluís d'Alcanyís

El metge cirurgià Lluís d'Alcanyís, oriünd de Xàtiva, va fixar, al segle XV, un bon nombre de termes mèdics en llengua catalana, alguns dels quals han perviscut fins avui, com ara *suppositori* 'supositori' o *píl·lola* 'píndola' (Riera, 1994, pàg. 18 i 19).

2.1.2. Des del segle XVI fins a començaments del segle XX

Al segle XVI malgrat que la ciència catalana viu una etapa brillant al País Valencià, la concreció en obra escrita en català és escassa. Som en l'època de la decadència literària, que justifica el reduït nombre de treballs científics en català, atès que la majoria de científics i professionals opten pel llatí com a llengua vehicular per expressar les seves aportacions.

Cal esmentar, malgrat tot, algunes obres importants: un comentari a la segona part de la *Cirurgia magna*, redactat el 1501 pels cirurgians Antoni Amiguet i Joan Valls, titulat *Lectura sobre lo tractat segon del Mestre Guido, lo qual tracta de apostemas en general*; algunes obres d'aritmètica, disciplina que durant el Renaixement va despertar molt d'interès en tota l'Europa occidental, com la *Pràctica mercantívol* (1521), del matemàtic mallorquí Joan Ventallol, i les *Regles breves d'aritmètica ab la teoria i art per a inventar-les i trobar-les* (1596), del

barceloní Bernat Vila; en el camp de l'astronomia o l'astrologia destaquen el *Pronòstich per l'any 1533* de Gaspar Molera i el *Llunari o repertori del temps* de Joan Alemany.

Durant els segles XV i XVI, amb la difusió de la impremta i el descobriment del Nou Món, es desenvolupen els estudis de cartografia orientats a l'art de la navegació, i trobem cartògrafs importants com Domènec Olives o Joan Martines que utilitzaven el català en les seves obres.

A les acaballes del segle XVI i inicis del XVII, les epidèmies de pesta negra van comportar l'aparició de nous treballs epidemiològics, entre els quals destaquen les obres de metges com Antoni Girault, Rafael Moix, Lluís Fabra, Francesc Terrades i Bernat Mas.

En l'àmbit administratiu, l'arribada de la dinastia dels Trastàmara, el 1412, introdueix el castellà en la documentació de la corona catalanoaragonesa, i s'inicia una situació de declivi de la llengua catalana, que s'agreuja amb la unió dinàstica entre els regnes de Castellà i Aragó. El català, malgrat tot, continua essent la llengua habitual de la documentació administrativa fins a l'acabament del segle XVII, tot i que fortament influït per la llengua castellana.

Als segles XVII i XVIII apareixen les primeres obres catalanes d'història natural, fruit dels jesuïtes Pere Gil i Mateu Aymerich. També destaca una publicació molt valuosa pel que fa al coneixement de la vida rural catalana, el *Llibre dels secrets d'agricultura, casa rústica i pastoril* (1617), de Miquel Agustí. En el camp de l'astronomia trobem el *Discurs natural sobre los cometes que s'han vist en lo present mes de novembre de l'any 1618*, del mallorquí Felip Mut. I el *Tractat del salitre*, text anònim publicat el 1640, destaca com un dels textos de química més antics escrits en llengua catalana.

Al segle XVIII, els decrets de Nova Planta promulgats per Felip V van afeblir l'ús del català com a llengua de cultura, però malgrat la forta repressió borbònica, el català no va ser esborrat dels àmbits científics. La llengua catalana continua usant-se en els tractats de cirurgia de caire divulgatiu que utilitzaven els barbers cirurgians de l'època, com els del barceloní Anton de Borja o el tarragoní Carles Pallejà. Altres obres científiques dignes d'esment publicades als segles XVIII i XIX són el *Diccionari d'història natural* de Francesc Llobet, el *Mèthodo de criar las criatures de llet* de Pere Puig, el *Compendi Breu de les Quatre Regles Generals de l'Arithmètica Pràctica* de Francesc Ifern, el *Catàlogo y descripció dels pardals de l'Albufera de València* de Marc Antoni Orellana, i l'*Esposició de lo estad actual de l'agricultura en la isla de Menorca* de Juli Soler.

Paral·lelament, en l'àmbit jurídic i administratiu, malgrat que la promulgació dels decrets de Nova Planta va comportar la prohibició del català en els usos oficials, hi va haver força reticències a substituir-lo per la llengua castellana, entre altres motius perquè el coneixement del castellà per part dels funcionaris

i de la majoria de la població era molt deficient. Això explica que el català es mantingués en documents jurídics i administratius, tot i que amb presència de nombroses formes castellanes.

El darrer terç del segle XIX, i gràcies a la influència del moviment cultural de la Renaixença, el català viu una represa considerable en l'activitat científica, alhora que es va estenent el moviment del catalanisme polític. En aquest període trobem la revista de medicina *La Gynecologia catalana*, nombroses obres cabdals de la botànica catalana, com les de l'olotí Estanislau Vayreda o la *Botànica popular ab gran nombre de confrontacions* de Cels Gomis, i la traducció de Leandre Pons al català del *Viatje d'un naturalista al rededor del món* de Charles Darwin.

2.1.3. Des de començaments del segle XX fins a l'actualitat

L'any 1907 és una data clau per al llenguatge científic català. La creació de l'Institut d'Estudis Catalans fa possible la publicació en llengua catalana d'un conjunt d'obres importantíssimes de difícil publicació en editorials privades, atès el nombre limitat de lectors en català. L'Institut, com a corporació acadèmica dedicada a la investigació superior, va assumir la tasca de difondre els textos científics catalans. D'altra banda, el 1913 va publicar les seves *Normes ortogràfiques*, que van ser adoptades en la redacció dels documents de l'Administració catalana i progressivament per tots els usuaris en general, inclosos els investigadors i científics.

“L'any 1913, doncs, marca un punt d'inflexió pel que fa al model de llengua de les publicacions a casa nostra, de manera que podem parlar d'un abans i un després d'aquesta data. El català científic del segle XIX i del mateix segle XX d'abans de les *Normes* és un català arcaic, en general bastant castellanitzat, ple de vacil·lacions ortogràfiques i lèxiques.”

Riera (1994, pàg. 38)

A partir d'aquest moment es publiquen nombroses obres cabdals en diferents àrees del coneixement. En l'àmbit de les ciències biològiques destaquen les obres de botànica, com la *Iniciació a la botànica* (1938) de Pius Font i Quer o la *Flora de Catalunya* (1912-1917), publicada en diversos volums per l'Institut d'Estudis Catalans. En l'àmbit de les ciències físiques i químiques destaquen els “Arxius de l'Institut de Ciències” i la “Col·lecció de Cursos de Física i Matemàtica”, publicats per l'Institut d'Estudis Catalans, i també les obres d'Eduard Fontserè, eminent físic, meteoròleg i sismòleg català, entre d'altres. Pel que fa a les ciències matemàtiques, tot i que no abunden les obres escrites en català, sí que en podem esmentar algunes de significatives, com els llibres de text d'Emili Vallès i de Leopold Crusat, o diversos volums publicats per l'Institut d'Estudis Catalans. Pel que fa a les ciències geològiques, destaquen noms com Jaume Almera i Lluís Marià Vidal, considerats els pares de la geologia i de la paleontologia catalanes, així com el *Curs de geologia dinàmica y estratigràfica aplicada a Catalunya* (1905) de Norbert Font.

En l'àmbit jurídic i administratiu el català torna a ser llengua habitual de la documentació administrativa en el si de la Diputació de Barcelona amb Enric Prat de la Riba com a president, i aquesta presència es referma en el marc de la Mancomunitat de Catalunya, i després de l'època de Primo de Rivera, en el marc de la Generalitat restablerta amb la Segona República.

Després de la Guerra Civil, amb la prohibició de l'ús públic del català, s'estroneja la línia de publicacions especialitzades encetada a principis de segle. Tot i així, es publiquen algunes obres amb dificultats i com a símbol de resistència, entre les quals destaca *Els ocells de les terres catalanes* (1956) de Joaquim Maluquer. En la darrera etapa del període franquista comencen a aparèixer vocabularis catalans de diverses matèries i es publica la *Gran enciclopèdia catalana* (1969-1983), que té una gran repercussió en la fixació de la terminologia especialitzada. Per Riera (1994, pàg. 77) l'any 1969, en què apareix el primer volum de l'obra, marca la data divisòria a partir de la qual es pot parlar del llenguatge de la ciència en l'actualitat.

“En efecte, la *Gran Enciclopèdia Catalana* és una obra realment magna, fruit alhora de l'esforç d'una generació d'intel·lectuals catalans, entre els quals destacats científics, i del suport del poble. És sens dubte una fita decisiva en el procés de configuració del llenguatge científic modern, car té una proporció més elevada d'informació científica que qualsevol obra catalana anterior i més elevada fins i tot que moltes enciclopèdies d'altres llengües. L'obra no fou enllestida, en la seva primera edició, fins a l'any 1980, però ja des de bon començament esdevingué lloc de consulta obligat per a la redacció de qualsevol treball científic en català.”

Riera (1994, pàg. 77)

Amb el retorn de la democràcia i la configuració del català com a llengua oficial a Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears, per mitjà dels corresponents estatuts d'autonomia, els estudis en català es van normalitzant gradualment, i el llenguatge científic avança i es consolida: d'una banda, es publiquen obres d'especialitat, tant de recerca com docents, i de l'altra, obres terminològiques (diccionaris, vocabularis i lèxics) de les diferents àrees d'especialitat. I es consoliden els treballs de fixació i divulgació terminològica, especialment a partir de la creació del centre de terminologia TERMCAT, l'any 1985. També es difon i consolida l'ús administratiu del català, amb la publicació d'una àmplia i va-

TERMCAT

El TERMCAT és un centre de terminologia que té com a funció promoure la recerca terminològica i determinar els criteris lingüístics que s'han d'utilitzar per revisar i aprovar nous termes en llengua catalana. Té, doncs, un paper crucial en el panorama terminològic català actual.

luosa bibliografia, i la creació de la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA), que fixa aspectes terminològics, convencionals i documentals, tant referits al llenguatge administratiu com al llenguatge jurídic.

I arribem així a la societat actual, caracteritzada per la tecnificació i la comunicació, dues variables que, en paraules de Riera (1994, pàg. 107) comporten nous reptes i noves necessitats de tipus lingüístic. D'una banda, la ciència es troba en un moment de constant tecnificació, fet que exigeix a cada àmbit d'especialitat un exercici constant d'actualització terminològica que permeti anar denominant els nous conceptes i camps conceptuals que es van generant. D'altra banda, la internacionalització de la ciència exigeix la comunicació eficaç entre les comunitats científiques, per tal de resoldre els grans problemes de tipus ecològic, mèdic, social, etc., que hi ha plantejats al món actual. Internacionalització que ha conduït a un clar predomini de l'anglès com a llengua vehicular dels coneixements especialitzats, per damunt de les altres llengües.

“Així, tant la tecnificació de la ciència com la comunicació científica entre societats i pobles poden comportar l'efecte beneficiós d'estimular la creativitat lingüística de cada llengua, o sia llur aptesa a l'hora d'establir noves denominacions per a cobrir noves nocions conceptuals, com poden comportar, igualment, l'efecte negatiu d'acabar imposant l'ús d'una única llengua eficaç per al conreu de la ciència a escala mundial.”

Riera (1994, pàg. 107)

Actualment, l'ús de l'anglès dins l'àmbit especialitzat és cada vegada més extens, com a conseqüència directa del gran desenvolupament de la recerca als països anglosaxons, especialment als Estats Units. Aquest fet, unit a les particularitats sociolingüístiques del català i el seu procés de normalització, fan que hom es pregunti pel futur del català com a llengua d'ús de la ciència i la tècnica. Partint de la premissa que la llengua anglesa no ha de ser l'única vàlida per expressar la ciència, Riera (1994, pàg. 112-114) reflexiona sobre aquesta qüestió i apunta les idees següents:

- Com més i millor investigació es faci en un país determinat, més facilitats tindrà la llengua d'aquell país per esdevenir un mitjà de comunicació reconegut internacionalment i per reivindicar la seva eficàcia per al conreu científic. Cal, per tant, fomentar la recerca.
- Qualsevol llengua que vulgui vehicular coneixement científic s'ha de dotar dels requeriments terminològics necessaris per tal d'esdevenir un instrument apte per a l'expressió de les diferents nocions científiques. Cal, doncs, un estudi exigent de la terminologia, que la fonamenti en criteris filològics sòlids, però que alhora no l'aparti de les normes internacionals i que, a més, sigui acceptada pels especialistes.
- La divulgació de la ciència és cada cop més important i necessària, atès que només amb la col·laboració de tots els habitants del món en determinats temes cabdals (capa d'ozó, efecte hivernacle, manipulació genètica, etc.) és possible preservar el futur de la Terra i de la humanitat. I per informar

CALA

La Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA) va tenir un paper fonamental en l'establiment del llenguatge jurídic català. Formada per juristes i lingüistes experts en llenguatge administratiu i jurídic, durant els vint anys que va existir (1981-2001) va ser l'encarregada d'establir les convencions pròpies d'aquest àmbit no previstes per la normativa (terminologia jurídica, models de documents jurídics i administratius, criteris de redacció legislativa, convencions gràfiques, etc.). Gran part de la terminologia jurídica i administrativa catalana avui en ús va ser fixada per aquesta comissió i incorporada posteriorment en diverses obres lexicogràfiques.

i conscienciar de manera adequada la població, cal fer-ho en la llengua pròpia dels destinataris, la qual cosa exigeix que tota llengua de cultura sigui apta per a la divulgació científica.

- Cal preveure que els avenços de la informàtica aplicada a les ciències del llenguatge (traducció assistida, telemàtica, etc.) facilitaran cada cop més la difusió de la recerca en les diverses llengües.
- Malgrat el caràcter universal de la ciència, cada llengua pròpia de cada país és la més adequada per expressar el seu saber científic perquè, en definitiva, les llengües no són només un instrument, sinó un sistema de coneixement del món.

2.2. Característiques lingüístiques dels textos especialitzats

En el primer capítol d'aquest mòdul hem vist com l'única caracterització vàlida del text especialitzat és aquella que pot donar compte de la seva multi-dimensionalitat, la qual cosa inclou considerar tres tipus de característiques: cognitives, pragmàtiques i lingüístiques.

Ara ens centrarem en la caracterització lingüística dels textos especialitzats, amb l'objectiu d'oferir-ne una visió panoràmica que reculli les pautes més generals que convé tenir presents a l'hora de redactar-los.

Ara bé, abans de començar convé fer un aclariment previ. Com hem vist abans, la comunicació especialitzada real que es produeix en les diverses situacions professionals mostra, de manera semblant a la comunicació general, una gran varietat de registres. Aquesta variació es mesura en dos grans eixos que se superposen: l'horitzontal, determinat per la temàtica, i el vertical, condicionat fonamentalment per les característiques del receptor.

Així doncs, dins de cada àrea temàtica o disciplina la consideració dels receptors del discurs especialitzat ens permet distingir entre textos altament especialitzats, destinats a especialistes; textos mitjanament especialitzats, adreçats a experts o a aprenents avançats, i textos divulgatius, adreçats a aprenents inicials i al gran públic. I, evidentment, els diferents nivells d'especialització condicionen el tipus de llenguatge present en el text, tant pel que fa als aspectes textuais com als gramaticals i, sobretot, als lèxics.

És materialment impossible fer una caracterització lingüística detallada de les diferents varietats dels textos especialitzats. La caracterització global que oferim en aquest apartat, doncs, pretén ser una abstracció aplicable a una situació que podem considerar prototípica en la comunicació especialitzada: la que correspon al discurs escrit altament o mitjanament especialitzat que trobem en els textos produïts per especialistes i que s'adrecen a altres especialistes, experts o aprenents avançats en la matèria. També partirem del supòsit, assumit

normalment, segons el qual la finalitat principal dels textos especialitzats és la transmissió de coneixement, fet que determina la presència de molts recursos lingüístics que configuren les principals característiques del discurs especialitzat. Tot i que, com comentarem més endavant, la realitat és que aquestes característiques no sempre es troben en tots els textos, com molt bé expressa Bertha Gutiérrez:

“[...] con frecuencia en este discurso científico, junto a la función representativa –y, a veces, incluso, prescindiendo de ella–, aparecen otras funciones del lenguaje, muy alejadas de la mera transmisión de conocimientos: conativa, expresiva, etc., que tienen como fin la interacción social. De ahí que esas llamadas «características» deban interpretarse, más bien, como unas metas hacia las que parece tender este tipo de discurso.”

Gutiérrez (2005, pàg. 22)

Per aquest motiu, començarem parlant de les característiques lingüístiques que, en teoria, són pròpies dels textos especialitzats, però que més aviat hem d'entendre com a fites que cal assolir. I a continuació veurem com l'anàlisi dels textos reals que es produeixen en els diferents àmbits d'especialitat ens mostra que molt sovint aquestes fites no arriben a assolir-se, i exposarem les possibles causes que poden explicar aquesta desviació respecte del model.

2.2.1. Perspectiva teòrica

La majoria d'autors coincideixen a considerar que els recursos lingüístics més específics dels textos especialitzats són aquells que serveixen per aconseguir determinats objectius propis de la comunicació especialitzada i que podem resumir així: la vocació d'universalitat; la sistematicitat en l'estructura; la impersonalitat, l'objectivitat i el rigor en l'estil; la precisió en el contingut, i la concisió en la forma. Vegem amb més detall cada un d'aquests aspectes.

a) Vocació d'universalitat

Qualsevol text especialitzat ha de tendir a facilitar la comunicació entre la comunitat científica internacional, de manera que la vocació d'universalitat o internacionalitat és un tret fonamental del discurs especialitzat. Aquesta vocació es concreta en el respecte per les normes terminològiques i les convencions lingüístiques fixades a escala internacional.

En relació amb la terminologia, per exemple, un criteri important que cal tenir en compte a l'hora de fixar un terme d'especialitat és que tingui un cert caràcter universal, de manera que si es pot triar entre diverses formes possibles, el fet que una sigui semblant –bé formalment, bé semànticament– a la d'altres llengües amb més difusió internacional pot fer que s'adopti com a forma preferent o única. Per exemple, la forma *clenbuterol*, en català, té una *n* en la primera síl·laba, seguint un paral·lelisme amb la forma adoptada per la majoria de llengües (*clenbuterol* en anglès, *Clenbuterol* en alemany, *clenbuterol* en francès o *clenbuterolo* en italià), amb l'excepció del castellà, que l'escriu amb *m*: *clenbuterol*.

Quant a les convencions lingüístiques, la vocació d'internacionalitat comporta, per exemple, que en els textos especialitzats es prioritzi l'ús dels símbols fixats internacionalment per damunt d'altres tipus de formes escurçades, com ara abreviatures o sigles, que varien segons cada llengua. Un exemple d'un cas concret en català: davant de dues opcions possibles i correctes en català per abreujar el mot *pesseta*, com són l'abreviatura (*pta.*) o el símbol (PTA), la tendència en el discurs especialitzat és la de prioritzar el símbol, que és internacional i invariable per a les diferents llengües.

b) Sistemàtica en l'estructura

Una característica dels textos d'especialitat és que sovint presenten una estructura determinada, ja preestablerta, amb uns recursos lingüístics i gràfics recurrents, i propis d'un determinat àmbit. Pensem, per exemple, en textos jurídics, com ara la sentència, o administratius, com la sol·licitud o el certificat, o en diversos textos tècnics o professionals com informes, factures, instruccions, on trobem una ordenació rigorosa del contingut i una sintaxi força controlada.

Aquest tret, tot i que també és compartit per molts textos de la llengua general (com ara la notícia periodística o el conte infantil), és una característica força definidora dels textos especialitzats, molt relacionada amb la funcionalitat que els és pròpia, a causa de la seva voluntat permanent de comunicació eficaç.

c) Impersonalitat, objectivitat i rigor en l'estil

La impersonalitat o objectivitat en el discurs especialitzat comporta presentar els fets d'una manera objectiva i distant respecte del qui el redacta, evitant les empremtes d'autor i les expressions d'emocions o dubtes sobre el text mateix. Els graus d'impersonalitat poden ser diversos segons els àmbits: en les ciències empíriques, per exemple, l'exposició dels fets predomina per sobre de les opinions, mentre que en les ciències socials la retòrica argumentativa és força nombrosa i explícita. Però fins i tot en aquests darrers casos, les opinions es moderen i es basen en fets o en exposicions de fets.

Nota

L'analogia formal amb els equivalents de les llengües de comunicació internacional és un dels arguments que s'utilitza en l'argumentació de les propostes terminològiques, per ajudar a decidir quina és l'alternativa denominativa més aconsellable. Així ho estableix el TERMCAT, per exemple, en la seva metodologia terminològica: TERMCAT (2006). *Recerca terminològica. El dossier de normalització*. Barcelona: Eumo/TERMCAT ("En Primer Terme", 2 / "Criteris i Mètodes").

Això explica que aquesta recerca d'objectivitat es relacioni amb alguns procediments típics dels textos especialitzats com són la inclusió de referències bibliogràfiques i de citacions d'autors o la presentació de la informació per mitjà de taules o gràfics. En el pla lingüístic, aquesta voluntat de neutralitat es tradueix en l'absència de connotacions i modalitzacions, que porta, per exemple, a una freqüència molt més elevada de substantius i verbs, i força més baixa d'adjectius qualificatius i adverbis; o a l'absència de segones persones del singular i del plural, i a l'ús estrany de la primera persona del singular. I també a una presència de determinades formes (verbs impersonals, passives o plural de modèstia), significativament més elevada que la que trobem en la llengua general.

Ara bé, aquesta voluntat d'objectivitat només té sentit quan el discurs que es produeix està orientat pel rigor científic i l'honestedat intel·lectual; és a dir, quan l'autor del text persegueix efectivament la producció i transmissió de coneixement, i no pas la defensa d'interessos obscurs o partidistes:

“Un estil rigorós és aquell en què els termes es defineixen i s'empren amb propietat, on les citacions es fan respectant-ne la literalitat i el propòsit (sense manipular-les), on no s'oculten dades ni se'n donen de falses intencionadament, etc.”

Mas, Alandete (2009, pàg. 39)

d) Precisió en el contingut

La majoria dels autors consideren la precisió com una de les qualitats més preuades del discurs especialitzat, que n'esdevé un dels trets lingüístics més clarament definitori o representatiu. En paraules de Bach i Martí (2007, pàg. 185), podem definir la precisió com “la coincidència entre el valor o el significat del que s'expressa i les realitats a què es vol fer referència”, de manera que una producció discursiva precisa es caracteritza per ser definida, i no equívoca, ambigua o ambivalent.

Hi ha alguns recursos lingüístics que es poden relacionar directament amb la precisió, com ara l'ús d'aclariments, d'incisos explicatius o de definicions, que trobem en molts textos especialitzats i que pretenen desfer els possibles malentesos o ambigüitats del seu redactat. En general, però, la precisió es relaciona sobretot amb la terminologia present en el discurs especialitzat. Es parla, així, de la precisió terminològica, que implica l'ús de termes amb un valor semàntic prèviament establert en l'àmbit temàtic en què s'insereix el text, i que, preferentment, siguin monosèmics. Idealment, els termes es consideren unitats unívokes (amb una relació única entre denominació i concepte) i monoreferencials (cada terme només designa un objecte), tot i que la realitat és que el discurs especialitzat també mostra la variació formal i semàntica pròpia de la llengua general.

No obstant això, la precisió pròpia del discurs especialitzat comporta, per exemple, que sovint s'usi la mateixa forma per anomenar el mateix concepte, i que s'eviti l'ús de formes sinònimes tan habitual en altres registres, com el literari o el periodístic, on la recerca d'equivalents lèxics per evitar les repeticions és una de les qualitats més importants.

e) Concisió en la forma

La concisió és una altra de les característiques fonamentals del discurs especialitzat, estretament relacionada amb la funcionalitat. La recerca d'economia lingüística implica, d'una banda, l'ús del mínim nombre possible de paraules, com per exemple la substitució de frases senceres per un sol terme. D'altra banda, la concisió també es relaciona amb la simplificació de la sintaxi i l'escurçament de paraules i sintagmes per mitjà de l'ús de símbols, sigles, abreviatures...

L'ús d'aquests recursos configura una de les característiques més representatives del text especialitzat: la presència de formes lingüístiques específiques (termes, símbols, signes, etc.) que, combinades amb les formes pròpies de la llengua general, duen alguns autors a parlar de tres estils diferents del discurs especialitzat:

- Estil verbal: l'exposició es fa per mitjà de paraules, sense recórrer als símbols i altres signes especialitzats.
- Estil mixt: s'utilitzen alhora paraules i símbols.
- Estil simbòlic: hi predominen els símbols.

2.2.2. De la teoria a la realitat

En l'apartat anterior hem vist com, malgrat les diferències evidents que podem trobar segons les diferents àrees de coneixement en cada context d'ús, el discurs especialitzat generalment es defineix com un discurs complex (per l'abundància de terminologia i formes lingüístiques específiques), que alhora és precís i concís, i que sempre prioritza la funcionalitat.

Ara bé, com ja hem indicat més amunt, la realitat no sempre es correspon amb aquesta caracterització del discurs especialitzat, sobretot pel que fa a la precisió i concisió que se li solen atribuir. Sovint ens trobem amb textos especialitzats imprecisos (rebuscats i difícilment desxifrables) i innecessàriament extensos (amb informació sobrera, que en dificulta la comprensió), molt allunyats de la pretesa funcionalitat atribuïda a aquest tipus de discurs.

El llenguatge jurídic, per exemple, constitueix un exemple prototípic d'un discurs especialitzat caracteritzat molt sovint per una sintaxi complicada, una terminologia imprecisa i unes fórmules lingüístiques recargolades, que produeixen com a resultat uns textos obscurs i rebuscats, difícilment comprensibles. No són pocs els juristes que denunciïn la manca de claredat, concisió i precisió dels discurs jurídic:

“Claridad, precisión y corrección lingüística, he aquí las tres virtudes cardinales que han de presidir un buen lenguaje legal, ahora abandonado a su albur. En efecto, sin tonos dramáticos hay que afirmar que, en general, el lenguaje legal no responde a estas virtudes. Este se encuentra invadido, como pretendida marca de fábrica, por numerosos tics expresivos, adherencias estilísticas y léxicas contra la claridad y por contravenciones a la gramática [...], que no son sino manifestaciones de un falso estilo, por el que dicha lengua especial se degrada imperceptiblemente hacia una jerga de grupo en la que se entienden, o pretenden entenderse, los operadores jurídicos.”

Prieto de Pedro (1991, pàg. 149)

Però la transgressió dels trets propis de la concisió i la precisió no és una exclusiva del discurs jurídic. Molts autors, en estudis i treballs diversos, es refereixen a l'obscuritat del discurs especialitzat i aporten exemples procedents de diversos àmbits de la ciència i la tècnica. Bach i Martí (2007, pàg. 186 i 187) recullen diferents testimonis d'estudiosos del discurs especialitzat i posen com a exemple més clar d'aquesta transgressió l'anomenat *escàndol Sokal*.

L'any 1996, Alan Sokal, professor de física de la Universitat de Nova York, va escriure un article pretesament científic, amb un llenguatge volgudament obscur i recargolat, que contenia errors i moltes informacions sense fonaments, i el va enviar a una prestigiosa revista postmoderna d'estudis culturals, la *Social Text*, que el va admetre com a correcte i el va publicar. El mateix dia de la publicació, Sokal, en un article publicat en una altra revista, explicava el seu engany: segons el mateix autor, el seu article era una barreja de llenguatge recargolat, ressenyes aduladores, citacions grandiloqüents fora de context, un text sense sentit que es recolzava en les citacions més estúpides que havia pogut trobar sobre matemàtiques i físiques. El fet va causar un gran escàndol acadèmic i va demostrar que al darrere d'un pretès llenguatge científic, dens i obscur, poden amagar-se textos absolutament incoherents i mancats de qual-sevol rigor acadèmic.

Una altra mostra del fet que sovint els textos especialitzats són poc clars és el reconeixement que ha tingut entre els especialistes el moviment per al llenguatge planer (*plain language movement*). Es tracta d'un moviment de renovació de la redacció que promou la simplificació del llenguatge, amb l'objectiu que els textos importants que el ciutadà ha d'entendre (lleis, disposicions, regulacions, assegurances, contractes, etc.) s'escriguin de forma planera i entenedora per a tothom. Aquest moviment, que va néixer als anys seixanta als Estats Units, a partir de les queixes de les associacions de consumidors perquè els ciutadans no entenien els textos de les assegurances, s'ha anat estenent per molts països, fet que mostra la universalitat del problema.

Bach i Martí (2007) consideren que el fet que els grups professionals sovint generin un discurs poc concís i imprecís té a veure amb els condicionants socials de caire extern (extraprofessional) i intern (interprofessional) que influeixen en la producció discursiva d'aquests grups d'especialistes.

Entre els factors externs que afecten directament la producció dels especialistes esmenten, d'una banda, l'extensió mínima que es demana a molts treballs científics, com articles i tesis doctorals, que sovint obliga a afegir fragments innecessaris i que impedeix, per tant, que el text final sigui concís. D'altra banda, l'obligació acadèmica de publicar per "fer currículum" perjudica totalment la precisió del discurs de l'investigador, majoritàriament universitari. Efectivament, aquesta imposició genera una dinàmica perversa:

"Si l'investigador, que vol fer carrera i ha de publicar, no té res de nou per aportar, es veu abocat a repetir idees, però aparentant que contenen novetats. I això ho ha d'aconseguir amb uns recursos discursius que són limitats: des de canvis en l'estructura i la terminologia o introducció forçada de conceptes i categories, fins a la construcció d'un text estrany, poc coherent o directament indesxifrabable."

Bach i Martí (2007, pàg. 190)

Un altre dels condicionants dels discursos produïts pels especialistes té a veure amb el comportament intern de cada grup professional. Així, la competitivitat que la societat exigeix a aquests grups implica sovint que el discurs sigui utilitzat com un element de defensa del domini d'actuació del grup i també com una acció de control de la pertinença al grup. I això afavoreix que, en determinades situacions, els grups professionals generin discursos obscurs i volgudament incomprensibles per als membres externs al grup:

"La posició de cada grup professional en el mercat estableix les diferències en les maneres de resoldre-ho. El prestigi del grup i el grau de proximitat de la matèria en què treballa respecte del públic no especialitzat són els factors decisius per decantar la balança cap a l'obscuritat i la imprecisió del discurs o cap a la claredat i honestedat que seria d'esperar dels especialistes."

Bach i Martí (2007, pàg. 192)

També la pretesa neutralitat i objectivitat del discurs especialitzat s'ha d'entendre més com una tendència que cal seguir, que no pas com un tret que trobem sistemàticament en qualsevol text especialitzat. Per exemple, l'elecció d'un terme o un altre pot estar condicionada per conflictes d'interessos entre diverses especialitats, com ens explica Bertha Gutiérrez, amb un exemple concret:

"Es el caso, por ejemplo, de las expresiones «asma bronquial» y «alergia respiratoria», utilizadas como armas arrojadizas por neumólogos y alergólogos, como fiel reflejo del combate que se está librando entre ellos para delimitar el territorio y establecer quién y cómo se hace cargo de los enfermos asmáticos."

Gutiérrez (2005, pàg. 24)

No podem afirmar, doncs, que els textos especialitzats tinguin com a trets bàsics i definidors la neutralitat, la concisió i la precisió. Com acabem de veure, hi ha diferents factors, com les característiques de cada grup professional o les

condicions concretes de cada situació discursiva, que determinen que aquests trets siguin adoptats en més o menys grau. Convé, doncs, tenir-los presents, com a qualitats que ha de mirar d'assolir el productor de textos especialitzats.

2.3. La producció de textos especialitzats

En l'apartat anterior hem vist les característiques generals cap a les quals ha de tendir el discurs especialitzat: universalitat, sistematicitat, objectivitat, concisió i precisió. En aquest apartat us oferim algunes recomanacions concretes que us poden ser útils per redactar textos especialitzats que assoleixin aquestes característiques.

En primer lloc ens centrarem en aspectes relacionats amb els principals gèneres textuais especialitzats, i a continuació farem algunes remarques sobre criteris generals de redacció, inadequacions gramaticals i convencions lingüístiques.

2.3.1. Aspectes textuais

Ja hem comentat abans que és difícil establir una tipologia exhaustiva dels textos especialitzats, però que, en general, podem dir que la majoria de produccions lingüístiques que es generen en l'àmbit científic i professional respon a tres grans tipus textuais: instructius, expositius i argumentatius.

No podem oblidar, però, que com passa amb qualsevol tipologia textual, és difícil trobar textos *purs*, que presentin de manera exclusiva les característiques pròpies d'un sol tipus textual, sinó que la majoria de textos reals que es produeixen en qualsevol àmbit presenta fragments –les anomenades *seqüències textuais*– que responen a diversos tipus, entre els quals sempre n'hi ha un o alguns que són els més dominants en aquell text, fet que ens permet classificar-lo en un o altre tipus.

Per tant, més que fixar-nos en els tipus textuais, a l'hora de redactar un text especialitzat ens serà especialment útil tenir en compte el gènere textual a què pertany i seguir les pautes establertes en cada disciplina per a la producció d'aquell gènere concret. Només així assolirem la sistematicitat característica del discurs especialitzat, que ens permetrà presentar la informació seguint una estructura prefixada i coneguda en aquell àmbit.

Pensem que un discurs sistemàtic situa el receptor adequadament en el context i el predisposa per interpretar el text adequadament, de manera que afavoreix la comprensibilitat del text i també la seva universalitat, en la mesura que moltes disciplines comparteixen gèneres textuais, independents de la llengua vehicular (per exemple, l'article d'investigació).

Entre els gèneres textuais més rellevants dels àmbits de la ciència i la tècnica podem destacar els següents: l'informe, la memòria, l'article d'investigació i el treball acadèmic.

a) L'informe

L'informe és un text expositiu i argumentatiu, que recull una sèrie de dades i les posa a disposició d'algú que les haurà d'avaluar i, sovint, prendre alguna decisió amb referència al tema que s'hi tracta. L'extensió i el to de l'informe poden ser molt variats, però sempre ha de mantenir l'estil funcional, amb una redacció clara, precisa i exacta, que defugui l'ambigüitat i la confusió.

Partint de l'àmbit temàtic en què es produeix l'informe, se sol parlar de l'informe administratiu, l'informe tècnic i l'informe acadèmic. Si ens atenem a les característiques textuais de l'informe, podem classificar-lo en informe expositiu, informe analític i informe persuasiu. Per tant, la diversitat de textos que trobem amb la denominació comuna d'*informe* fa difícil parlar d'una estructura fixa i tancada. Tot i així, l'esquema més freqüent d'aquest document consta de les parts següents:

- Sumari
- Introducció
- Cos de l'informe
- Conclusions
- Annexos

Com a recomanacions generals de redacció, cal recordar, a banda dels aspectes generals que ja hem esmentat (claredat, precisió i concisió), que l'informe sol ser un text molt impersonal i amb una estructura molt pautada. Hi poden aparèixer valoracions personals, però no és un text expressiu, que busqui el plaer en la lectura, sinó que cerca la funcionalitat i defuig tot allò que pugui ser accessori.

b) La memòria

La memòria té com a funció descriure amb detall les accions que s'han dut o es duran a terme dins d'un projecte i període determinat. Si s'hi detallen les accions ja realitzades, per tal que en quedi constància, es parla d'una *memòria informe* (per exemple, les memòries de les empreses, les entitats o institucions que periòdicament han de retre compte de les seves activitats). Si recull els

Consultes recomanades

Hi ha molts recursos que podeu consultar per aprofundir o ampliar la informació sobre els gèneres textuais més habituals en els diferents àmbits especialitzats. Us n'esmentem un parell que considerem especialment útils i en els quals ens hem basat majoritàriament: el *Manual de llenguatge tècnic* de Josep-Àngel Mas i Josep Alandete, i el Centre de Redacció del web Parles.upf de la Universitat Pompeu Fabra (<http://parles.upf.edu/ca/content/centre-de-redaccio-0>).

projectes futurs, es parla d'una *memòria projecte* (per exemple, les memòries arquitectòniques o les exigides en l'àmbit de l'educació superior per les convocatòries de beques i els projectes de recerca).

En tots els casos, les memòries són textos extensos, amb un tipus de llenguatge força coincident al de l'informe. Hi és freqüent l'ús de la primera persona, sobretot del plural, perquè se sol redactar en nom d'un equip o institució. L'estil, però, ha de ser neutre i funcional, ja que es tracta d'un text expositiu i descriptiu, que ha de ser detallat i raonat.

L'estructura pot ser força diferent, en funció de l'extensió, l'àmbit, la temàtica, l'organisme receptor o l'organisme emissor. Això no obstant, les *memòries informe* solen contenir els apartats següents:

- Presentació de l'equip o entitat que la redacten.
- Relació d'activitats realitzades dins el projecte.
- Enumeració i valoració dels resultats obtinguts.
- Conclusions i exposició de les línies de futur.

I pel que fa a les *memòries projecte*, solen seguir l'esquema següent:

- Presentació del projecte objecte de la memòria.
- Exposició del pla de treball de les tasques que es proposen com a objectius fonamentals.
- Desenvolupament explicatiu i raonat d'aquestes tasques i aquests objectius.

Com a recomanacions generals de redacció, cal tendir, com sempre, a usar un llenguatge clar, precís i concís. És fonamental que l'estructura sigui lògica i coherent. Els paràgrafs han de ser curts, amb frases breus i d'estructura senzilla. S'ha d'eliminar tot el que sigui irrellevant i la redacció ha de ser sintètica. En alguns casos, fins i tot, la informació pot aparèixer sense desenvolupar, en forma d'elements enumerats.

c) L'article d'investigació

L'article d'investigació es pot considerar com el text més representatiu de l'àmbit científic. El seu objectiu és comunicar a la resta de la comunitat científica de l'especialitat en qüestió els resultats d'investigacions, idees i debats d'una manera clara, concisa i fidedigna. Aquests resultats, de fet, també es po-

den publicar sota formes més extenses, com ara les tesis doctorals o les monografies d'investigació, però l'article publicat en revistes especialitzades de prestigi representa l'accés de l'investigador a la comunitat científica.

Cada publicació especialitzada fixa unes normes de publicació determinades, que solen afectar, bàsicament, els aspectes més formals del text, atès que l'estructura de l'article de recerca està força fixada, a escala internacional, per organismes com la Unesco o el Grup Vancouver, que han publicat guies sobre la publicació d'articles científics.

Una de les fórmules més esteses internacionalment per estructurar l'article científic és la coneguda com a IMRAD (en català IMRID), que és l'abreviació que respon a les parts que ha de tenir l'article: introducció, material i metodologia, resultats i discussió. A aquests apartats cal afegir-hi el títol, l'autoria i un resum analític, abans de la introducció, així com les referències bibliogràfiques, al final, i si escau, els apèndixs.

Pel que fa a recomanacions de redacció, l'article d'investigació, com a text científic primari, és a dir, fonamental per al progrés de la ciència, ha d'assolir les característiques generals del discurs especialitzat: claredat, concisió, precisió terminològica i objectivitat. El llenguatge usat per redactar-lo, doncs, ha de ser clar, ben estructurat, amb tendència a frases curtes i a l'ordre lògic (sintaxi molt senzilla), amb la terminologia precisa, amb esperit de síntesi i concisió, i força impersonal.

d) El treball acadèmic

El treball acadèmic o treball de recerca és una pràctica habitual en la vida acadèmica, especialment important en l'educació superior. Tot estudiant, més tard o més d'hora, ha de realitzar-ne algun atès que la majoria de plans d'estudis el preveuen com a tasca acadèmica al final de la carrera universitària, que serveix perquè l'estudiant apliqui el conjunt de competències i coneixements adquirits al llarg de la seva formació superior.

Cal tenir en compte que la denominació *treball acadèmic* pot referir-se a textos força heterogenis: des de treballs de final de grau o postgrau fins a tesis doctorals, passant per treballs parcials realitzats en el marc d'una assignatura determinada. D'altra banda, les característiques formals i metodològiques dels treballs acadèmics també varien força segons la disciplina o especialitat. En línies generals, però, podem agrupar la diversitat de textos que trobem sota aquesta denominació en els tipus bàsics següents:

- Treball de recerca, que mira d'aportar algun aspecte innovador o original.
- Treball de compilació, que consisteix en una síntesi o *estat de la qüestió* sobre un tema concret.

- Treball d'anàlisi d'experiències, que consisteix en una anàlisi, sovint contrastiva, de casos reals i de pràctiques controlades, i que inclou la memòria de pràctiques.
- Projecte, que consisteix en la planificació d'una aplicació pràctica (producte o servei).

Malgrat la diversitat de treballs acadèmics possibles, es poden donar unes pautes generals comunes per realitzar-los:

- Justificació i delimitació del tema.
- Originalitat o aportació que fa el treball.
- Ús correcte de les fonts de consulta (citacions adequades, sense indicis de plagi).
- Esperit crític.
- Argumentació raonada.

Quant a recomanacions de redacció, l'expressió ha de ser clara i estructurada (ha d'orientar i guiar el lector, atès que es tracta d'un text força extens), ha de tendir a l'objectivitat, i ha d'utilitzar amb precisió i rigor la terminologia pròpia de l'especialitat.

2.3.2. Criteris generals de redacció

L'elaboració d'un text especialitzat, com la de qualsevol altre text, es duu a terme seguint tres fases, no necessàriament consecutives: planificació, redacció i revisió. Tot i que no és el nostre objectiu aprofundir en el procés general de redacció, en farem un repàs aturant-nos en aquells aspectes especialment significatius per a la producció de textos especialitzats.

a) Planificació

Abans de posar-nos a escriure, cal que analitzem la **situació comunicativa** en què s'insereix el nostre text, fent-nos preguntes com les següents: quin *propòsit* o objectiu persegueixo, és a dir, què vull aconseguir?, qui són els meus *receptors*?, què en saben, del tema?, quan i com llegiran el text?; com a *emissor* del text, quina imatge vull donar de mi en el meu escrit?, quin to vull adoptar?, quina relació vull establir amb els receptors?; en relació amb el *contingut* del text, com el vull organitzar i estructurar?, quina extensió ha de tenir?

També cal que generem i ordenem les idees que volem desenvolupar en el text. La **generació d'idees** implica buscar les dades que ens puguin ser útils per elaborar el text, no només sobre el contingut, sinó també sobre altres aspec-

Consultes recomanades

Podeu consultar diversos recursos que us ofereixen recomanacions i criteris per redactar textos especialitzats. Us en recomanem només alguns:

Argumenta [en línia]. Serveis lingüístics de les universitats catalanes. http://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/#

Daniel Cassany (2006). *Es-molar l'eina. Guia de redacció per a professionals*. Barcelona: Empúries.

Josep-Àngel Mas; Josep Alandete (2009). *Manual de llenguatge tècnic*. València: Ed. Universitat Politècnica de València.

tes com per exemple, informació sobre el lector o models de documents semblants. Hi ha diverses tècniques que poden ajudar-nos a generar idees (pluja d'idees, escriptura lliure, mapes conceptuals, etc.), però en l'àmbit especialitzat la més usada és la documentació, atès que és indispensable obtenir la informació sobre el tema que tractem a partir de llibres, articles, dades d'Internet, etc., per estudiar-la, entendre-la, assimilar-la i finalment integrar-la, adequadament citada i referenciada, amb la resta de coneixements que tenim.

Un cop hem reunit totes les idees que volem exposar, convé **ordenar**-les per procedir a construir un discurs. Algunes tècniques útils per estructurar les idees i organitzar-les en subgrups coherents que ens ajudin a organitzar el nostre text poden ser els esquemes, les classificacions i els mapes conceptuals.

b) Redacció

La redacció o textualització fa referència al moment en què ja procedim a escriure el text. D'entrada, el nostre objectiu ha de ser produir un text que assoleixi les propietats aplicables a qualsevol discurs, sigui general o especialitzat: adequació, coherència, cohesió i correcció normativa. Alhora, però, hem de tenir presents les característiques que hem definit com a pròpies del discurs especialitzat (universalitat, sistematicitat, objectivitat, rigor, precisió i concisió). Repassem ara tots aquests elements i destaquem aquells aspectes que sovint se solen resoldre malament en la redacció especialitzada.

Un text és **adequat** quan respon a la situació comunicativa en què s'insereix: presenta un registre formal o informal, segons la situació; segueix el gènere textual més adient, i té en compte els aspectes formals i gràfics més escaients (tipografia, marges, espais, etc.). Un text especialitzat és adequat, doncs, en la mesura que sigui universal, sistemàtic i objectiu.

Un text és **coherent** quan presenta una unitat de significació: amb un tema central que constitueix el fil conductor de tot el text, amb la informació necessària per entendre'l (sense excessos ni mancances, i sense ambigüitats), amb una ordenació precisa del contingut, i amb una unitat de registre, de to i d'estil. Un text especialitzat coherent és sistemàtic, rigorós, precís i concís.

Un text ben **cohesionat** és aquell que té les diferents parts ben travades de manera que, per mitjà de diversos mecanismes (connectors, signes de puntuació, represa dels referents per mitjà de repeticions, pronoms o el·lipsis), les oracions estan ben lligades i el pas d'un paràgraf a l'altre respon a una evolució en el discurs. Un text qualsevol, especialitzat o no, està ben cohesionat, doncs, quan ha utilitzat adequadament aquests mecanismes.

Un text, sigui especialitzat o no, és **correcte** quan respecta la normativa gramatical de la llengua en tots els nivells: ortogràfic, morfosintàctic, lèxic i semàntic.

Algunes recomanacions de redacció que ens permetran que el text que produïm s'ajusti amb mesura a aquestes quatre propietats són les següents:

1) Fixar-se en els **paràgrafs**: els paràgrafs són les unitats en què s'organitza formalment qualsevol text i serveixen per estructurar la informació, especialment en els textos breus. Aquestes dues funcions han d'interactuar harmònicament, tot i que la forma sempre ha de quedar, en certa manera, supeditada al contingut. Formalment, convé que no siguin ni massa llargs ni massa curts, per tal que visualment facin el text atractiu; i també cal que siguin una mica semblants entre ells, sense grans desequilibris.

2) Vigilar l'estructura de les **frases**: per aconseguir una redacció clara i funcional, cal tenir en compte algunes recomanacions sobre l'estructura de les frases. Com a criteri general, cal construir la frase seguint l'ordre lògic de cada llengua, que en el cas del català és el de "subjecte + verb + complements verbals", i mirant de situar la informació important a l'inici. En relació amb la resta de criteris que solen donar-se per millorar la redacció de les frases, quan ens situem en el discurs especialitzat, cal que fem alguns matisos. Vegem-ho:

- Preferir les **frases curtes**. En general, és cert que les frases curtes són més fàcils de llegir, però sovint la necessitat de precisió del discurs especialitzat ens pot dur a necessitar-ne de més llargues. Una frase llarga, ben construïda, és perfectament llegible, però és recomanable no abusar, dins d'un mateix fragment, de frases molt llargues, i combinar-les amb frases curtes, per tal d'esponjar el text. Algunes tècniques que ens poden ajudar a evitar les frases llargues són limitar els incisos, exposar una idea complexa en diverses frases i no en una sola frase molt llarga, o prioritzar les oracions simples i coordinades a les compostes.
- Preferir la **veu activa**. La veu activa, que segueix l'ordre lògic de la frase, sembla que costa menys d'entendre i fa la prosa més àgil. Però no podem oblidar que la veu passiva és correcta i que és un recurs habitual en el discurs especialitzat, atès que permet destacar l'objecte de l'acció, per damunt de l'agent. Convé, però, no abusar de les oracions passives i reservar-ne l'ús a situacions en què siguin realment oportunes.
- Preferir l'**estil verbal** al nominal. En general, el verb permet construir una prosa més directa i comprensible, atès que visibilitza l'agent de l'acció i fa guanyar concreció. També és cert, però, que els textos especialitzats tendeixen a tenir una proporció de noms més elevada que de verbs, entre altres coses perquè la majoria de termes són formes nominals. Sovint, però, l'ús de formes nominals no respon a una necessitat de precisió terminològica, sinó al (mal) costum adquirit d'usar noms per estalviar connectors i guanyar impersonalitat i objectivitat. Però amb aquest excés de noms també es perd claredat i la prosa agafa un regust abstracte. Fixeu-vos en l'exemple següent extret del Centre de Redacció del Parles.upf:

El personal tècnic s'encarrega del **manteniment** i la **posada** en funcionament de les instal·lacions, així com de la **coordinació** dels trasllats des dels altres edificis. (Estil nominal, més abstracte)

El personal tècnic s'encarrega de **posar** en funcionament i **mantenir** les instal·lacions, així com de **coordinar** els trasllats des dels altres edificis. (Estil verbal, més clar)

3) Triar bé les **paraules**: quan redactem és molt important triar bé les paraules que utilitzem, perquè n'hi ha algunes que fomenten la llegibilitat, mentre que d'altres l'entorpeixen. En general, les recomanacions generals sobre tria de mots també són aplicables a la redacció especialitzada, tot i que cal fer alguns matisos:

- Evitar les **paraules repetides**: és cert que també en el discurs especialitzat cal evitar la repetició reiterada d'un mot dins d'un fragment molt breu; però també ho és el fet que l'exigència de precisió terminològica justifica una proporció més elevada de formes repetides. Cal, això sí, evitar de fer-ho en períodes molt breus per tal de no empobrir la prosa.
- Evitar els **mots massa generals**: la precisió pròpia del discurs especialitzat fa que aquest criteri sigui especialment rellevant. Convé, doncs, evitar mots del tipus *cosa*, *problema*, *fer* o *tenir* i substituir-los per les formes més precises adequades a cada context.
- Evitar les **expressions "crossa"**: es tracta d'expressions innecessàries que actuen com una mena de falca lingüística i de les quals se sol abusar, sobretot en textos especialitzats, perquè erròniament sembla que aportin un "toc" de formalitat al text. En general, però, recarreguen la frase i no aporten cap significat, de manera que convé usar-les moderadament i evitar-ne l'abús. A més, cal tenir en compte que algunes no es consideren normativament correctes, ja que responen a calcs d'altres llengües (com les que marquem amb asteriscos als exemples següents: * *a nivell de*, * *en base a*, *el fet que*, etc.).
- Utilitzar adequadament els **marcadors textuais**: es tracta de conjuncions, adverbis o locucions que ens ajuden a estructurar el text i a connectar adequadament les frases. Ben usats, milloren la comprensió del text i fomenten la llegibilitat. Exemples: *respecte a*, *pel que fa a*, *en relació amb*, *en primer lloc*, *en segon lloc*, *d'una banda*, *de l'altra*, *ara bé*, *així doncs*, *tot seguit*, *després*, *finalment*, *per tal de*, *per exemple*, *en canvi*, etc.
- Prioritzar els **mots més usuals**: quan la llengua ens permet triar entre dues solucions correctes, convé prioritzar la forma més planera i usual. Això ho podem aplicar tant al vocabulari general, com al més especialitzat. Per exemple, en general són preferibles les formes simples de relatiu (*on*, *que*, *qui*) que no pas les compostes (*el qual*, *la qual*, etc.); i també és millor optar per *fins i tot* en lloc d'*àdhuc*, o per *alguna cosa* en lloc de *quelcom*. I pel que fa a la terminologia, també és preferible triar les formes habituals en la llengua pròpia, davant d'altres formes menys transparents o menys

genuïnes (com arcaïsmes o llatinismes): *relació de confiança* (en dret) i no *relació fiduciària*; *pètit* i no *petitum*; *patrocinador* i no *sponsor*.

c) Revisió

La revisió del text és una fase fonamental del procés de redacció, que ens permet comprovar que el discurs que estem generant és adequat, coherent i correcte, i està ben cohesionat. Tots els estudis sobre tècniques de redacció coincideixen a afirmar que un text ben escrit només s'assoleix sobre la base de fer-ne diverses relectures i revisions parcials i globals, que permeten garantir la coherència de les idees exposades, així com la cohesió de frases i paràgrafs, i la correcció normativa. És important, doncs, concebre la revisió com un procés permanent, que es va duent a terme al llarg de tota l'etapa de producció del text, i no únicament com una fase final centrada gairebé de manera exclusiva en la revisió dels aspectes formals. Algunes estratègies útils per revisar els escrits són les següents:

- Posar-se en el lloc del lector: distanciar-se del text i llegir-lo com si no en sabéssim res, per descobrir què entenem i què no, i detectar-hi problemes de comprensió. Una altra opció pot ser fer llegir el text a una tercera persona per comprovar que s'entén bé.
- Fer una lectura del text en veu alta: l'oralitat sovint ajuda a detectar possibles problemes.
- Comparar la versió final del text amb la planificació inicial feta, per comprovar si hi falta alguna cosa important.
- Utilitzar les eines de revisió de l'ordinador (corrector ortogràfic, diccionari, etc.) per detectar errors que sovint l'ull humà passa per alt.
- Fer diverses lectures del text, fixant-se cada vegada en aspectes diferents: una lectura per detectar aspectes de comprensió, una altra per als aspectes formals, etc.
- Imprimir el text en paper i fer-ne una lectura marcant els errors detectats manualment.

Web recomanat

Els serveis lingüístics de les universitats catalanes han elaborat una guia breu per redactar continguts acadèmics d'acord amb els estàndards de qualitat interuniversitària, titulada *20 recomanacions per redactar bé*, que podeu consultar a <http://hdl.handle.net/2445/22883>.

2.3.3. Remarques gramaticals: ortografia, morfosintaxi i lèxic

A continuació farem un breu repàs d'alguns aspectes relacionats amb la correcció del text, tant normativa com tipogràfica, que convé que revisem amb cura sempre que produïm un text especialitzat. Ens fixarem, per tant, en aquelles qüestions que, amb més freqüència, solen resoldre's malament en el discurs especialitzat en llengua catalana.

a) Aspectes ortogràfics

Gràcies a les tecnologies actuals, és molt senzill tenir cura de respectar la normativa ortogràfica quan escrivim: n'hi ha prou a utilitzar el verificador ortogràfic per resoldre la majoria de problemes. Cal, doncs, que ens acostumem a utilitzar els correctors que tenim a l'abast amb la majoria de processadors de textos. Hi ha alguns aspectes, però, que sovint ens generen dubtes i vacil·lacions, que els correctors no ens saben resoldre, i que són els que us comentem breument a continuació.

Sovint hi ha **mots cultes i termes** que, per influència del castellà o altres llengües, o per analogia amb mots catalans semblants, es pronuncien malament i, per tant, també **s'accentuen malament**. Cal anar alerta i consultar els diccionaris, generals o especialitzats, davant del més mínim dubte. Exemples: cautxú, centigram, misantrop, fluor, policrom, zenit, acne, aeròlit, alvèol, atmosfera, bronquíol, consola, estèrnum, hemiplegia, leucòcit, medul·la, omòplat, termòstat, vertigen, diàstasi, èczema, megàspora, pneumònia.

Pel que fa a l'**apostrofació**, cal recordar que davant de símbols químics i fórmules no s'apostrofen ni els articles *el* i *la*, ni la preposició *de*, encara que el nom desenvolupat corresponent sí que s'apostrofi, perquè es llegeix el nom sencer: el Al (però l'alumini), de H₂O (però d'aigua). En canvi, sí que cal apostrofar els articles i la preposició, seguint la normativa general, davant de nombres o abreviatures que es pronuncien amb un so inicial vocàlic (l'XI trobada, l'Excm. Sr. Pasqual Maragall, la Il·lma. Sra. Gemma Rigau).

Quant a l'apòstrof i les sigles, cal tenir en compte la pronunciació més que no pas la grafia. Així, els articles *el* i *la* i la preposició *de* s'apostrofen, seguint les regles generals d'apostrofació, davant les sigles que es pronuncien com a mots (l'ONU, la UOC). Si les sigles es lletregen, es considera la forma que tenen en pronunciar-les, i es fa recaure l'accent sobre la vocal tònica de la darrera lletra que es pronuncia: l'IPC (l'i-pe-ce), la UPC (la u-pe-ce), d'ADN (d'a-de-ena), el PP (el pe-pe), l'FMI (l'efa-ema-i), l'NBA (l'ena-be-a). I si pronunciem una sigla desplegant-la, hem d'apostrofar o no considerant el desplegant, i no la grafia de la sigla: la LECr (la Llei d'enjudiciament criminal), el TSJC (el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya).

b) Aspectes morfosintàctics i lèxics

Repassem ara alguns aspectes relacionats amb la morfosintaxi i el lèxic que sovint resollem inadequadament, bé perquè es tracta d'interferències del castellà en el català, bé perquè responen a "vicis" propis del llenguatge formal.

El gerundi

Consulta recomanada

Per consultar amb més detall l'apostrofació de les sigles, podeu accedir en línia a l'opuscle *Abreviacions* editat per la Generalitat de Catalunya: <http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/Altres/Arxius/abrevia.pdf>.

El gerundi o el gerundi amb els seus complements fa l'ofici d'un complement adverbial que expressa una acció simultània o anterior a l'acció expressada pel verb principal. Normalment introdueix una acció que és la causa de la de l'oració principal i que mai no pot ser-ne la conseqüència (“*Passant per la plaça, vaig veure en Pere amb el seu cosí*”). En altres casos introdueix un matis modal en el verb que acompanya, és a dir, expressa la manera com té lloc l'acció del verb principal (“*Va arribar cantant i ballant, de tan content que estava*”).

El gerundi s'utilitza sovint incorrectament amb un valor consecutiu, de manera que s'uneixen mitjançant un gerundi dues oracions que haurien hagut de ser coordinades, unides per una simple conjunció copulativa o per qualsevol altre enllaç: “*El ferit va ser dut a l'hospital, i es va morir al cap de poc*”; i no pas: “*El ferit va ser dut a l'hospital, morint al cap de poc*”.

També cal evitar l'ús del gerundi en lloc d'una oració adjectiva de relatiu (gerundi del BOE): “*Un document que recull els acords de la reunió*”; i no pas: “*Un document recollint els acords de la reunió*”.

Finalment, convé recordar que no és bo abusar de la fórmula “*tot + gerundi*”. Encara que és correcta, cal limitar-ne l'ús als que li corresponen: afegir èmfasi (“*Venia tot corrent*”) o remarcar l'oposició entre l'oració principal i el gerundi (“*Tot fent l'home bo, és molt capaç de cometre aquesta malifeta*”).

La veu passiva

Tot i que les construccions amb l'anomenada *passiva perifràstica o tradicional* són normatives, convé recordar que, d'acord amb les tendències actuals sobre llenguatge planer, no hem d'abusar-ne, perquè dificulten la comprensió del text ja que l'agent del procés verbal queda en segon terme, com es fa evident si comparem les dues oracions següents, una redactada en veu activa i l'altra, en passiva:

Activa

El Govern ha adoptat la decisió d'abaixar els salaris.

Passiva perifràstica o tradicional

La decisió d'abaixar els salaris ha estat adoptada pel Govern.

Sovint la passiva s'utilitza perquè interessa donar més importància al complement directe de l'oració, de manera que volem posar-lo a l'inici del fragment (és sabut que allò que posem al començament és el que volem que centri majoritàriament l'atenció del lector). En alguns casos, una alternativa útil a l'ús de la veu passiva és el trasllat o dislocació del complement directe a l'inici de l'oració, amb la corresponent duplicació amb un pronom feble. El resultat és una estructura menys formal i encarcarada, com es veu a continuació:

Web recomanat

Podeu ampliar la informació sobre l'ús del gerundi consultant el *Fitxer lingüístic* del Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya:
<http://www.upc.edu/slt/fl/>.

Web recomanat

Podeu ampliar la informació sobre l'ús de la passiva consultant el *Fitxer lingüístic* del Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Politècnica de Catalunya:
<http://www.upc.edu/slt/fl/>.

Trasllat o dislocació del CD i duplicació amb pronom feble
La decisió d'abaixar els salaris, l'ha adoptada el Govern.

D'altres vegades, si el que volem és eliminar l'agent de l'acció, podem utilitzar l'anomenada *passiva pronominal*:

Passiva pronominal
S'ha adoptat la decisió d'abaixar els salaris.

Com és lògic, les construccions de passiva pronominal amb complement agent són incorrectes, ja que és incoherent usar el pronom *es*, que ens serveix per ometre l'agent del procés verbal, i alhora, esmentar-lo:

Passiva pronominal amb agent explícit (incorrecta)
*Pel Govern s'ha adoptat la decisió d'abaixar els salaris.

Caiguda de preposicions davant la conjunció *que*

En català les preposicions *a*, *de* i *en* cauen davant la conjunció *que*. En cas de dubte, per saber si *a que*, *de que*, *en que* són grups de “preposició + conjunció” (i, per tant, cal eliminar-ne la preposició) o si es tracta de grups de “preposició + pronom relatiu” (i, per tant, cal accentuar el pronom relatiu: *a què*, *de què*, *en què*), podem substituir-los per les formes alternatives dels relatius *al qual*, *del qual*, *en el qual*: si el resultat és una frase correcta amb el mateix significat que l'anterior, és que es tracta d'un relatiu i cal accentuar *què*; en cas contrari, cal escriure *que* sense accent i eliminar la preposició.

Les dades *en què* es basa són fiables. (Correcta) => Les dades *en les quals* es basa són fiables.

Coincideixen *en que* hi haurà problemes. (Incorrecta) => *Coincideixen *en els quals* hi haurà problemes. => **Solució:** Coincideixen {*que* / *en el fet que*} hi haurà problemes.

Com veiem en aquest darrer exemple, per tal d'evitar les construccions dures o forçades que resulten de l'eliminació de la preposició àtona davant de *que*, es pot recórrer a una estructura amb un mot abstracte com ara *el fet* (que és el més usual) o d'altres (*manera*, *mesura*, *acció*, *idea*, *qüestió*, *proposta*, *possibilitat*, *creença*, *això*, *circumstància*, *desig*, etc.).

L'ús de *doncs* amb valor causal

Doncs és una conjunció que denota la conseqüència o la conclusió d'allò que precedeix “Així, *doncs*, tot plegat era mentida”, o bé oposició o antítesi “No vols anar-hi?; *doncs* t'hi durem a empentes”. En cap cas, però, no té un valor causal (a diferència, per exemple, de *ja que* o *perquè*), com el que presenta en castellà la partícula *pues*. Fixeu-vos en l'exemple següent:

Castellà
Creemos que está enfermo, *pues* hace días que no le vemos.

Català
Creiem que està malalt, *perquè* fa dies que no el veiem.

Una locució inexistent: *degut a*

En català, *degut a*, en el sentit de la locució prepositiva castellana *debido a*, és incorrecte. *Degut* és un participi que pot anar seguit de la preposició *a*, però cal que concordi en gènere i nombre amb el seu antecedent, l'element de l'oració al qual es refereix.

Degut a és incorrecte quan no té el sentit de *es deu* i es pot substituir per *a causa de*, *gràcies a*, *per culpa de*, *per raó de...* Vegeu l'exemple següent:

Castellà

No ha ganado las elecciones *debido a* la abstención.

Català

No ha guanyat les eleccions *a causa de* l'abstenció.

L'ús anafòric de *mateix*

Mateix no és un pronom, és un adjectiu; per tant, cal que acompanyi sempre un nom. L'únic valor pronominal de *mateix* és el que recull el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2) amb el sentit de 'la mateixa cosa' ("Avui et dic *el mateix* que et vaig dir ahir", "Sempre fas *el mateix*"). Molt sovint trobem *mateix* utilitzat incorrectament com un element anafòric, tant en textos en català com en textos en castellà.

Per evitar l'ús incorrecte de *mateix* com a element anafòric tenim diverses opcions: suprimir-lo, substituir-lo per un pronom feble o un demostratiu, o reformular la frase, com podem veure en els exemples següents:

Supressió

*Avui s'ha fet l'inventari. El resultat del *mateix* ha estat que no s'ha trobat a faltar res. => Avui s'ha fet l'inventari. El resultat ha estat que no s'ha trobat a faltar res.

Substitució

*Es va presentar tard a la reunió i va demanar si es podia incorporar a la *mateixa*. => Es va presentar tard a la reunió i va demanar si *s'hi* podia incorporar.

Reformulació

*Van estudiar les causes de l'augment del nombre de matrícules i les conseqüències del *mateix*. => Van estudiar les causes i les conseqüències de l'augment del nombre de matrícules.

Per tant, l'ús correcte de *mateix* és el d'un adjectiu que ens permet denotar repetició o afegir un matís d'èmfasi del nom a què fa referència: en el primer cas sol anar anteposat al nom ("Hem consultat el *mateix* advocat") i en el segon, posposat ("El jutge *mateix* es va fer la fotocòpia perquè el secretari no hi era").

Compondre no és *composar*

Nota

La Reial Acadèmia Espanyola (RAE) condemna explícitament l'ús de *mismo* amb valor anafòric: <http://buscon.rae.es/dpl/SrvltGUIBusDPD?lema=mismo>

L'equivalent català del verb castellà *componer* és *compondre*, però sovint utilitzem, erròniament, el verb *composar*, que té uns sentits molt diferents i molts més restringits. Vegem-ho.

Compondre és un verb transitiu que té, entre d'altres, els significats següents: 'formar un tot reunint o combinant elements, parts, ingredients diversos' (*compondre* una medicina de diverses substàncies); 'fer una obra intel·lectual o artística executant-ne les diverses parts i combinant-les de manera harmònica' (*compondre* un poema); 'produir una obra musical'; 'diversos elements reunits o combinats, formar, constituir, un tot' (les persones que *componen* el jurat).

Composar és un verb transitiu que significa 'imposar una multa o una contribució a algú', o 'captar-se amb algú fent-lo anar dret, imposant-li la nostra voluntat, fent-li creure el que volem'.

2.3.4. Remarques formals: convencions

La correcció d'un text, general o especialitzat, no es limita al respecte de la normativa estrictament gramatical, sinó que també afecta altres nivells de la llengua que tenen a veure amb qüestions més estilístiques, formals o convencionals. Cada llengua té el seu propi estil i també una tradició determinada en relació amb els aspectes formals o gràfics. Convé, doncs, conèixer aquests elements per produir un text prou genuí i autònom. En aquest apartat parlarem breument de tres d'aquests aspectes que ens semblen especialment rellevants per a la redacció de textos especialitzats: l'ús de majúscules i minúscules, les abreviacions i el llenguatge no sexista.

a) Majúscules i minúscules

L'ús de majúscules i minúscules és un aspecte relativament polèmic de la llengua, perquè no respon només a una regla establerta, sinó que també està sotmès a les modes, a les convencions i als costums propis d'organismes i grups professionals, i fins i tot al gust personal.

Tradicionalment, les majúscules inicials s'han utilitzat amb freqüència més pel seu valor referencial que per la seva utilitat distintiva, i encara avui dia en podem observar un ús sovint innecessari i incongruent. En aquest apartat us oferim alguns criteris generals sobre el tema, aplicables a diferents àmbits formals, basats en les tendències minusculistes fomentades pels darrers moviments de renovació i modernització de la redacció, que pretenen posar fi a l'ús abusiu de la majúscula que tradicionalment ha imperat en la redacció de textos de caire formal.

Webs recomanats

Podeu aprofundir la informació sobre aquestes i altres interferències consultant diversos materials que hi ha accessibles en obert a Internet. N'enumerem alguns, només a tall d'exemple:

Criteris lingüístics (Serveis Lingüístics de la UB).

Dubtes més freqüents (Servei Lingüístic de la UOC). http://cv.uoc.edu/tren/trenacc/web/LENGUA.GLOSSNOMEN/glossari_entrades.glossari

Fitxer de criteris lingüístics (Servei de Llengües i Terminologia de la UPC). <http://www.upc.edu/slt/fl/>

L'ús de majúscules i minúscules té dues funcions: la funció demarcativa, que indica la situació d'una paraula dins d'un text (majúscula inicial de text, o després de punt, per exemple), i la funció distintiva, que distingeix la naturalesa de la paraula (un nom propi, per exemple, s'escriu amb majúscula inicial per aquest motiu). És aquesta darrera funció la que genera més vacil·lacions entre els usuaris, i a la qual es refereixen els criteris que us comentem a continuació.

- Es reserva l'ús de les majúscules per als noms propis de persones o entitats:
 - el senyor Antoni Brugalla
 - la Direcció General d'Universitats
 - la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona
 - el Jutjat de Primera Instància número 6 de Granollers
- Si la designació d'una entitat és incompleta, també s'escriu amb majúscules:
 - la Generalitat (per la Generalitat de Catalunya)
- Les denominacions genèriques s'escriuen sempre amb minúscula:
 - la direcció general competent en aquesta matèria
 - qualsevol caixa d'estalvis
 - el jutjat de guàrdia la nit de divendres
- Els plurals utilitzen sempre les minúscules, encara que es tracti d'entitats concretes:
 - les direccions generals del Departament de Justícia
 - els jutjats del partit judicial
 - els departaments de Cultura i d'Ensenyament
- Els càrrecs i les denominacions de professionals s'escriuen sempre amb minúscula:
 - el president de la Generalitat
 - el ministre d'Agricultura
 - el director general d'Establiments Penitenciaris
- Només s'utilitza la majúscula quan la designació del càrrec està introduïda per la forma protocol·lària de tractament que li correspon, que per la seva part ja s'escriu amb majúscula:
 - Molt Honorable President
 - Excel·lentíssim Senyor Governador
- S'escriuen amb majúscula les paraules *Administració*, *Estat* i *Església*, quan es refereixen a les entitats corresponents i no pas al seu valor genèric; els complements d'aquests termes, però, s'escriuen amb minúscula:
 - l'Administració local
 - l'Administració de Justícia
 - l'Estat espanyol

Webs recomanats

Podem ampliar la informació sobre el tema consultant les següents publicacions en línia:

L'ús de les majúscules i minúscules (IEC). <http://www.iecat.net/instituto/presidencia/ocal/pdf/Majusculas.pdf>

Majúscules i minúscules (Generalitat de Catalunya). <http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/Altres/Arxiu/majus.pdf>

Majúscules i minúscules (UOC). http://www.uoc.edu/serveilinguistic/criteris/convencions/majusculas_minusculas.html

- l'Església catòlica
- També s'escriuen amb majúscula les designacions d'òrgans de gestió:
 - la Junta Directiva de l'Ateneu Barcelonès
 - el Consell d'Administració de Gas Natural
- Quan utilitzem una denominació sinònima o coreferent de la designació d'una entitat o una institució, l'escriurem amb minúscula inicial, encara que el terme inicial requereixi majúscula:
 - la cambra catalana (referint-se al Parlament de Catalunya)
 - el consistori badaloní (referint-se a l'Ajuntament de Badalona)
 - aquesta entitat (referint-se al Futbol Club Barcelona)
- Pel que fa al títol de llibres, s'escriu amb majúscula només la lletra inicial (i només les altres paraules que correspongui, d'acord amb aquests criteris):
 - *Comentaris a la Llei orgànica del dret a l'educació*
 - *Diccionari general de la llengua catalana*
- En el cas de noms de publicacions periòdiques, s'escriuen amb majúscula les inicials de tots els substantius i adjectius que els componen:
 - *Revista Jurídica de Catalunya*
 - *Revista de Llengua i Dret*
- En els títols dels documents oficials, s'escriu amb majúscula només la primera paraula (a més d'aquelles que correspongui per l'aplicació d'algun altre criteri):
 - Llei municipal i de règim local de Catalunya
 - Llei orgànica del dret a l'educació
 - Decret legislatiu 1/2011
- Les parts genèriques de les obres i els documents legals s'escriuen amb minúscula:
 - en el preàmbul es diu que...
 - d'acord amb el que consta a l'article 56 de la Llei de bases del règim local...
 - el títol segon de la Constitució assegura que...
 - la disposició addicional del Decret 14/2009
- Les teories i fórmules s'escriuen amb minúscula inicial excepte els noms propis que formin part de la denominació:
 - el teorema de Pitàgores
 - la teoria de la relativitat
 - el mètode de Cramer
 - la fórmula de Taylor

- Els noms científics s'escriuen amb la inicial del primer mot amb majúscula, i també les inicials dels noms de persona que s'incloquin en la denominació:
 - el gènere *Spheniscus*
 - el pi negre (*Pinus uncinata*)

- En canvi, les formes catalanitzades s'escriuen amb minúscula:
 - la classe dels lamel·libranquis
 - la família de les solanàcies
 - l'ordre dels gadiformes

- Els mesos i els dies de la setmana s'escriuen sempre amb minúscula inicial.

- Les designacions genèriques de les vies públiques s'escriuen sempre amb minúscula:
 - la plaça de Sant Jaume
 - el carrer de Balmes
 - el passeig de Gràcia
 - la rambla de Catalunya

- Tret de quan la designació s'empra amb valor absolut i esdevé un nom propi:
 - la Rambla
 - la Gran Via

b) Abreviacions

La denominació genèrica d'*abreviació* fa referència a qualsevol forma gràfica abreujada que ens permet escurçar una paraula o un conjunt de paraules (abreviatures, sigles i acrònims, símbols, codis, etc.). Des del punt de vista de la redacció, cal tenir present que no convé abusar de les abreviacions, i utilitzar-les només quan realment hi ha una mancança d'espai, atès que són formes poc transparents que poden dificultar la comprensió del text. La primera vegada que s'utilitza una forma abreujada, cal fer-ne constar la forma desenvolupada, excepte en el cas d'abreviacions de coneixement molt estès i generalitzat. Finalment, és important recordar que en un mateix text s'ha de mantenir un criteri de coherència, de manera que no s'han de barrejar diferents tipus d'abreviacions per a un mateix mot o sintagma, i s'han d'utilitzar les formes tradicionals fixades per a cada llengua.

A continuació exposarem uns breus criteris sobre els tres tipus d'abreviacions més usuals (abreviatures, sigles i símbols), extrets de l'opuscle *Abreviacions* editat per la Generalitat de Catalunya, que ens permetran distingir-los i usar-los de manera adequada segons les convencions més esteses per a la llengua catalana.

Les **abreviatures** són un escurçament gràfic d'un mot o sintagma que es forma suprimint lletres internes o finals i que s'indica amb un punt o una barra. Les abreviatures d'un sol mot són les *simples*, i les d'un sintagma són les *compostes*. Ex.: pàg. (pàgina), c/ (carrer), p. e. (per exemple), c/c (compte corrent). El punt abreviatiu sempre va seguit d'un espai, tant si es tracta d'abreviatures simples com de compostes. Ex.: pàg. 24, dir. gral. corresponent.

Si suprimim la part final d'un mot, parlem d'*abreviatura per suspensió*, i sempre s'ha de posar el punt darrere de l'última consonant abans de la primera vocal de la síl·laba següent. Ex.: serv. (servei), ag. (agost), col·l. (col·lecció), correus (corr.). Quan la part suprimida correspon a l'interior del mot, parlem d'*abreviatures per contracció*, formades amb una o algunes lletres inicials i una o algunes lletres finals. Ex.: St. (sant), nre. (nombre), fra. (factura), gral. (general). Un cas especial que no segueix cap dels criteris anteriors és el de les abreviatures formades només per la lletra inicial del mot. Ex.: h. (habitants), a. de C. (abans de Crist). Si ocasionalment cal crear una abreviatura, és recomanable seguir el procediment de suspensió, que és menys complex.

Les abreviatures s'escriuen amb la inicial amb majúscula o minúscula segons com s'escrigui el mot o sintagma sencer, amb l'excepció de les formes abreujades de tractament i de designació genèrica de persones que precedeixen els noms propis, que s'escriuen sempre amb la inicial amb majúscula (Sr., Sra., Dr., Dra., Prof., etc.).

Les abreviatures han de conservar els accents que dugui la forma desenvolupada. Ex.: àt. (àtic), núm. (numero). Les que tenen com a formant la part final del mot sencer tenen plural i s'adapten als canvis ortogràfics del mot o mots originals, i les altres resten invariables. Ex.: pàg. (pàgina o pàgines), Sr. (senyor), Srs. (Senyors), fra. (factura), fres. (factures). Cal evitar les reduplicacions: 10 pàg. (i no pas 10 pp.).

Quan abreugem un sintagma s'han de deixar els mateixos blancs entre mots que hi havia abans d'abreujar. Ex.: j. dir. (junta directiva), e. f. (en funcions). I si utilitzem un punt, no podem ometre cap partícula. Ex.: n. de l'ed. (nota de l'editor). Sí que ho podem fer, però, si abreugem el sintagma per mitjà d'una barra inclinada. Ex.: f/v (a favor vostre), e/c (efectes a cobrar). En el cas de *carrer*, són possibles les formes següents: c. de Mallorca, c. Mallorca, c/ de Provença i c/ Provença.

Consultes recomanades

Podeu ampliar la informació sobre les abreviacions consultant les publicacions següents:

Josep M. Mestres; Josefina Guillén (2004). *Diccionari d'abreviacions. Abreviatures, sigles i símbols*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana ("Diccionaris Complementaris").

Abreviacions (Generalitat de Catalunya). <http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/Altres/Arxius/abrevia.pdf>

Els ordinals expressats en xifres poden dur un punt al final o no. En el cas que s'escrigui amb lletra volada, cal escriure l'ordinal amb punt, d'acord amb el que s'ha fet tradicionalment en tipografia. Per tant, són possibles les formes següents: 1r, 1r. i 1.^r.

Les **sigles** i **acrònims** (en endavant ens hi referirem com a *sigles*) són abreviacions formades per la juxtaposició de parts d'un sintagma, que pot ser un nom propi o un nom comú. Ex: PP (Partit Popular), ADN (àcid desoxiribonucleic). A diferència dels símbols i abreviatures, la sigla esdevé un mot nou, que generalment es llegeix sense desenvolupar. Ex.: IVA (impost sobre el valor afegit).

Normalment s'escriuen amb majúscules totes les inicials que formen una sigla, encara que la forma sencera vagi en minúscula. Algunes, però, han passat a escriure's només amb la primera inicial amb majúscules, sobretot si són molt conegudes i es llegeixen sil·làbicament. Ex.: Unesco. I com a cas especial, les sigles de l'àmbit de l'arxivística, la documentació i les publicacions periòdiques es poden escriure amb alguna minúscula. Ex.: LECr (Llei d'enjudiciament criminal), LiA (*Llengua i Administració*). Un cas a part el constitueixen les anomenades *sigles lexicalitzades*, és a dir, les que funcionen plenament com un mot, de manera que s'accentuen, i poden formar derivats i plurals. Ex.: làser, tèlex, ovni, radar, etc.

Les sigles s'escriuen en rodona, malgrat que la forma sencera s'escrigui en cursiva, no duen accent gràfic i no han de portar cap punt perquè el que ens indica que es tracta d'una sigla és el fet que tota la forma estigui amb majúscules. Ex.: DGLC (*Diccionari general de la llengua catalana*).

Pel que fa al gènere i al nombre, en general les sigles conserven el de la denominació completa. Ex.: el DOGC (el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*), la UB (la Universitat de Barcelona), les PAU (les proves d'aptitud per a l'accés a la universitat), els EUA (els Estats Units d'Amèrica). Gràficament, les sigles no tenen marca de plural (ni s'hi afegeix una -s, ni se'n dupliquen els components), encara que la pronunciem en plural. Ex.: els CAP (els caps), les ONG (les organitzacions no governamentals).

La traducció de les sigles formades en altres llengües planteja diversos problemes de solució no sempre fàcil; en general, les sigles de noms propis (organismes, entitats, partits polítics i empreses) no es tradueixen, i en tot cas se'n tradueix la forma desenvolupada. Ex.: RENFE (Red Nacional de Ferrocarrils Españoles / Xarxa Nacional de Ferrocarrils Espanyols). Tot i així, per tradició, s'utilitzen algunes sigles creades a partir de la denominació completa traduïda. Ex.: OAP (Organització per a l'Alliberament de Palestina), EUA (Estats Units d'Amèrica). Les sigles usades com a noms comuns i que no siguin marques registrades, es poden traduir. Ex.: sida (síndrome d'immunodeficiència adquirida).

Un altre aspecte que sol presentar vacil·lacions és el de l'apostrofació dels articles *el* i *la*, i de la preposició *de* davant de les sigles, que tendeix a resoldre's tenint en compte la pronunciació. Davant les sigles que es pronuncien sil·làbicament, és a dir com a mots, l'apostrofació segueix les normes generals. Ex.: l'IESE (masculí), l'ONU (femení), la UOC (femení), la NASA, de RENFE. En el cas de les sigles que es llegeixen lletra a lletra, es considera la forma que tenen en pronunciar-les, tenint en compte que l'accent recau sobre la vocal tònica corresponent a la pronunciació de la darrera lletra, i s'apliquen les regles generals d'apostrofació. Ex.: l'IPC (l'i-pe- ce), la IBM (la i-be- **ema**), d'ADN (d'a-de- **ena**). I si pronunciem una sigla desplegant-la, l'hem d'apostrofar considerant o no el desplegant, i no la grafia de la sigla. Ex.: el TSJC (el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya).

Els símbols són signes gràfics que, en la ciència i la tècnica, representen una paraula, un sintagma o un valor, i solen estar fixats per organismes internacionals (unitats monetàries, símbols matemàtics, físics o químics, etc.). Per aquest motiu són el cas menys conflictiu d'abreviació, el que presenta menys vacil·lacions i on hi ha uns criteris més homogenis.

Poden estar formats per lletres, caràcters especials o fins i tot pictogrames. Ex.: h (hora), m² (metre quadrat), \$ (dòlar), ☰ (planxar a temperatura baixa). Si es tracta de lletres, s'escriuen amb minúscules o majúscules, d'acord amb la convenció establerta, i sempre van amb lletra rodona i sense punt, tot i que poden portar caràcters especials. Ex.: m³.

Quan el símbol acompanyen nombres, hi ha d'haver un espai entre l'última xifra del nombre i el símbol que la segueix, tot i que el signe (%) es pot escriure separat o enganxat a la xifra precedent. Ex.: 95 m (metres), 5% (per cent). I són invariables pel que fa al plural. Ex.: 10 km (quilòmetres).

Els símbols no s'apostrofen, de manera que l'article singular (*el*, *la*) i la preposició *de* es mantenen íntegres. Ex.: el O, el Es, el Sb i el Au són símbols d'elements químics; l'eliminació de H₂O; molts milions de €.

c) Llenguatge no sexista

Hem vist com les llengües de mes difusió internacional han viscut moviments de renovació de la redacció que, entre altres aspectes, reivindiquen l'ús d'un llenguatge jurídic i administratiu més respectuós envers el ciutadà. Una conseqüència important d'aquestes reivindicacions ha estat la defensa d'un llenguatge no discriminatori per raons de sexe o llenguatge no sexista.

És sabut que les llengües són un mirall de la societat que les utilitza, de manera que les diverses discriminacions socials (per raons de sexe, raça, condició, etc.) solen tenir un reflex en les manifestacions lingüístiques dels parlants. Així, parlem d'un ús sexista del llenguatge quan s'utilitza per menystenir o desva-

Web recomanat

En algunes disciplines científiques, com la química, la física o les matemàtiques, l'ús dels símbols és fonamental. Podeu consultar-ne les nomenclatures i les característiques al web dels Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona: <http://www.ub.edu/criteris-cub/criteri.php?id=973#973>

lorar les dones (“Els tècnics i les dones de la neteja d’una empresa”), i d’un ús androcèntric, quan el llenguatge “invisibilitza o fa difícil imaginar en un àmbit determinat la presència o l’actuació de les dones. Per exemple:

A l’hotel de la Fira de Barcelona s’hi allotgen sobretot homes de negocis.” (Guia d’usos no sexistes de la llengua en els textos de l’Administració de la Generalitat de Catalunya [2011, pàg. 3]. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya).

És important, doncs, que les diferents administracions públiques i organismes oficials vetllin perquè els textos que generen usin un llenguatge respectuós, igualitari i no discriminatori. Cal tenir en compte, però, que els criteris generals per a un ús no sexista del llenguatge es van iniciar en la llengua anglesa, que és una llengua en què les marques de gènere són gairebé inexistentes: només té un petit nombre de paraules referides a homes o a dones (*father/ mother, uncle/ aunt...*) i una sola funció de gènere gramatical en els reflexius. El català, en canvi, com la resta de llengües romàniques, és una llengua de gènere, i el masculí sempre ha funcionat com la forma no marcada. Aquesta propietat és, doncs, una de les característiques fonamentals de l’estructura de les llengües romàniques i és un error interpretar-la com un ús sexista del llenguatge.

La creença que l’ús de formes no marcades quant al gènere és discriminatòria es fonamenta, principalment, en la confusió que es produeix quan s’identifica gènere gramatical amb sexe. El gènere és un sistema de classificació dels substantius que es manifesta en les concordances; es tracta d’una categoria arbitrària, que no manté cap correlació amb el sexe del referent. Tot i això, és cert que la tendència a relacionar gènere i sexe quan els referents són éssers animats fa que el masculí es pugui percebre com a excloent, encara que no faci referència a cap individu en concret. Des d’aquest punt de vista, és important fomentar un ús respectuós del llenguatge que, d’una banda, no invisibilitzi ni exclogui les dones, i de l’altra, no traeixi el funcionament genuí de la llengua.

El procés de modernització dels llenguatges jurídics i administratius, així com la tendència general a la igualació d’homes i dones en la societat occidental, expliquen que en les darreres dècades hagin sorgit una gran quantitat de propostes i recomanacions per a un ús no sexista del llenguatge que, si bé es podien considerar raonables per a una llengua com l’anglesa, mancada de gènere, aplicades a les llengües romàniques sovint han resultat encarcerades, manques de fonament lingüístic i difícils o impossibles de seguir.

En el cas de la llengua catalana, per exemple, les primeres recomanacions per a un ús no sexista de la llengua usada per l'Administració pública i recollides en l'opuscle *Marcar les diferències: la representació de dones i homes a la llengua*, publicat el 2005 per la Generalitat de Catalunya, han estat revisades i substituïdes per la *Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya*, publicada el juliol del 2011, que revisa i limita els criteris anteriors. Així, en la presentació de la *Guia* podem llegir com "s'insisteix a no abusar de determinats recursos (la paraula *persona*, segons quins mots col·lectius, formes dobles, etc.), s'indiquen límits i es fan remarques per evitar que es facin servir solucions concretes d'una manera mecànica, es normalitza l'ús del masculí com a categoria gramatical no marcada i, al mateix temps, es reivindica l'ús de formes dobles per precisar o emfasitzar la referència a homes i dones dins del text, com s'ha fet sempre. Es busca, per tant, l'equilibri entre genuïtat, respecte i claredat en la comunicació" (pàg. 3).

Les recomanacions recollides en aquesta *Guia* parteixen, doncs, de la voluntat de promoure un llenguatge que, d'una banda, no exclogui ni discrimini les dones, i de l'altra, respecti el funcionament genuí de la llengua catalana i afavoreixi la claredat i la simplicitat dels textos administratius. Aquesta voluntat es concreta en criteris com els següents.

- Quan es fa referència a una persona determinada o a un grup de persones del mateix sexe, cal usar el gènere corresponent.
Marta Cases, arquitecta tècnica.
- En el cas de les formes genèriques, cal evitar l'ús de les dobles formes i prioritzar altres recursos, com ara els mots col·lectius (quan no impliquen un canvi de sentit) o el masculí plural (que té valor genèric).
Les tasques *del voluntariat* (en lloc *dels voluntaris*); la comunicació personalitzada amb *els clients* (i no amb *la clientela*).
- Quant als noms de professions, titulacions i càrrecs, cal vetllar perquè incloguin homes i dones, per exemple, prioritzant l'acció, la funció o l'organisme en comptes de la persona, sempre que el canvi sigui viable semànticament.
Formació *enmediació* (i no *de mediadors*); la candidatura *a la presidència* (i no *a president*); sol·licitud adreçada *al Deganat* (i no *al degà*).
- En els formularis i les plantilles de documents administratius, cal usar expressions despersonalitzades, que són neutres i eviten l'ús de dobles formes.
Amb la col·laboració *de*: (i no *col·laboradors*); redactat *per*: (i no *redactors*); lloc de naixement: (i no *nascut/uda a*); cognoms i nom: (i no *el/la sol·licitant*); domicili: (i no *domiciliat/ada a*).

Webs recomanats

Alguns treballs que posen de manifest l'abús i l'arbitrarietat de determinats criteris promoguts per a un ús no sexista del llenguatge són aquests:

Grup d'Antropologia Lingüística de la Universitat de Barcelona (2006). "Per què en diem gènere quan volem dir sexe?". *Revista d'Igualada* (núm. 23). <http://www.revistaigualada.cat/ImatgesArticles/2008/23.06.18.pdf>

Gabriel Bibiloni (2009). "Llengua, gènere i sexe". <http://bibiloni.cat/textos/gener.html>

- En els documents administratius i jurídics són molt útils els mots *persona* i *part* (tot i que cal recordar que no s'ha d'abusar de l'ús del mot *persona*, ja que sovint comporta una complicació sintàctica i semàntica).
La persona interessada ha d'emplenar la sol·licitud (i no *l'interessat*); *la part demandant* ha de presentar l'escrit (i no *el demandant*); els bombers (i no *les persones encarregades de l'extinció d'incendis*).
- El tractament de vós per al receptor és el preferent perquè evita l'ús de dobles formes.
Us salutem (i no *el/la salutem*).
- Les dobles formes senceres es redueixen a casos particulars com ara les salutacions de circulars, cartes o correus electrònics adreçats a persones indeterminades o els casos en què hi ha una voluntat explícita de fer visibles les dones, com ara les referències genèriques a professions, oficis, càrrecs o funcions.
Benvolguts companys, benvolgudes companyes; cal cobrir una vacant de tècnic o tècnica de prevenció i salut laboral.
- L'ús de dobles formes abreujades només és adequat en textos breus i esquemàtics, com ara impresos, notes, llistes, taules o gràfics, anuncis de feina.

criteris tipogràfics i referències i citacions bibliogràfiques

Altres aspectes convencionals i formals de la llengua dels quals aquí no hem tractat serien els criteris tipogràfics (usos de cursiva, negreta, cometes, signes de puntuació, etc.) o les referències i citacions bibliogràfiques. En podeu trobar informació en diversos recursos editats tant en paper com en suport digital. Us en recomanem només alguns:

Aspectes tipogràfics:

Josep M. Mestres i altres (2009). *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos* (4a. ed.). Vic: Eumo Editorial / UB / UPF / Rosa Sensat.

Josep M. Pujol; Joan Solà (2000). *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*. Barcelona: Columna.

Joan Solà; Josep M. Pujol (1989). *Tractat de puntuació*. Barcelona: Columna.

Referències i citacions bibliogràfiques:

Argumenta. Curs de redacció virtual. Serveis lingüístics universitaris. http://wuster.uab.es/web_argumenta_obert/

Citació bibliogràfica (2009). Barcelona: Generalitat de Catalunya ("Biblioteca Tècnica de Política Lingüística", 1). http://www20.gencat.cat/docs/Llengcat/Documents/Publicacions/BTPL/arxiu/1_CitacioBbibliografica.pdf

Resum

Hem encetat el primer capítol d'aquest mòdul delimitant els conceptes de *llenguatges d'especialitat* i *textos especialitzats*. En primer lloc hem vist com, per damunt de les diferents concepcions, la dificultat a l'hora de definir els llenguatges i els textos d'especialitat rau, fonamentalment, a determinar la noció mateixa d'*especialitat* o *especialització*, atès que es tracta d'una condició cognitiva difícil de delimitar en termes fonamentalment lingüístics.

A continuació, això ens ha dut a afirmar que l'única caracterització vàlida del text especialitzat és aquella que pot donar compte de la seva multidimensionalitat, la qual cosa inclou considerar tres tipus de característiques: cognitives, pragmàtiques i lingüístiques. Pel que fa a les característiques cognitives, el text especialitzat es caracteritza perquè s'ha elaborat prenent com a marc de referència un domini cognitiu idealitzat propi dels especialistes d'un àmbit determinat i, per tant, no compartit pel públic general. Des del punt de vista pragmàtic, perquè un text sigui especialitzat cal que el seu emissor sigui especialista, és a dir, que posseeixi el domini cognitiu idealitzat propi d'aquell àmbit determinat del saber, i elabori el text prenent com a marc de referència aquest domini cognitiu especialitzat. I en relació amb les característiques lingüístiques, tots els plans de la llengua dels textos especialitzats presenten determinades especificitats respecte de la llengua general, tot i que un dels trets més característics el constitueix la terminologia.

Per acabar, hem constatat el fet que la variació que tota llengua presenta també es troba en els llenguatges especialitzats, i hem esbossat breument una possible tipologia dels textos especialitzats.

En el capítol segon del mòdul ens hem aproximat a les produccions lingüístiques concretes que es generen en el si dels llenguatges d'especialitat, els textos especialitzats, amb l'objectiu de descriure'n les característiques lingüístiques i oferir alguns criteris útils per a la seva producció.

Ens hem situat en el si de la llengua catalana i hem començat per constatar com, malgrat les dificultats històriques i sociolingüístiques, des dels orígens fins als nostres dies la ciència, la tècnica i els diferents àmbits especialitzats del saber també s'han expressat en llengua catalana.

A continuació, hem vist les característiques generals cap a les quals ha de tendir el discurs especialitzat –universalitat, sistematicitat, objectivitat, concisió i precisió– i hem constatat la manca de coincidència entre la teoria i la realitat. I per escurçar aquesta distància entre les característiques ideals i reals de les

produccions especialitzades, hem repassat les recomanacions de redacció i les remarques textuais, gramaticals i formals que permeten millorar la producció dels textos especialitzats.

Activitats

1. Creieu que la denominació *llenguatges d'especialitat* presenta algun problema? Si és així, expliqueu-ne el motiu.
2. Com expliqueu que per referir-se a una mateixa realitat el químic parli de *clorur de sodi* i el geòleg parli de *crystals d'halita*? Relacioneu-ho amb el que heu llegit a l'apartat 1.1 d'aquest mòdul.
3. Tenint en compte l'apartat 1.2 d'aquest mòdul, expliqueu breument quines són les característiques pragmàtiques dels textos especialitzats.
4. Des de la perspectiva de la teoria general de la terminologia com s'explica la variació que presenten els textos especialitzats?
5. Podem dir, d'acord amb Carles Duarte, que els llenguatges d'especialitat han estat una matèria tradicionalment desatesa en els estudis sobre la llengua? Raoneu la resposta.
6. Quin paper ha tingut la *Gran enciclopèdia catalana* en la configuració actual del català dels textos especialitzats? Raoneu la resposta.
7. Justifiqueu aquesta afirmació: cal entendre les característiques lingüístiques que s'atribueixen als textos especialitzats com a fites que s'han d'assolir.
8. Busqueu a la Xarxa un exemple real d'algun dels gèneres textuais especialitzats que s'expliquen a l'apartat 2.3.1 i comenteu aquells aspectes que creieu que es desvien del model proposat i que, per tant, serien millorables.
9. Busqueu a la Xarxa algun text real especialitzat i mireu de trobar alguns exemples de paràgrafs, frases i mots que serien millorables d'acord amb les recomanacions de redacció que s'expliquen a l'apartat 2.3.2.

Exercicis d'autoavaluació

1. Quina és la classificació global que fa Hoffmann dels llenguatges especialitzats?
2. Des del punt de vista pragmàtic quin element creieu que és fonamental per a distingir diversos nivells en la comunicació especialitzada? Expliqueu per què.
3. D'acord amb la tipologia proposada a l'apartat 1.3, esmenteu els gèneres més prototípics dels textos especialitzats expositius.
4. És cert que els primers documents escrits en les diferents llengües romàniques sovint corresponen a textos especialitzats?
5. Els decrets de Nova Planta promulgats per Felip V, van posar fi a l'ús de la llengua catalana en l'àmbit de l'activitat científica?
6. Per què l'any 1907 és una data clau per al llenguatge científic català?
7. D'acord amb Riera (1994), quines són les dues variables fonamentals que, en la societat actual, condicionen els llenguatges d'especialitat?
8. Quines són les característiques lingüístiques que se solen atribuir als textos especialitzats?
9. Reviseu els gerundis de les frases següents i corregiu-los quan convingui:
 - a) Va anar-se'n de casa *dient* que anava a buscar tabac.
 - b) El degà ha inaugurat el Congrés, *marxant* de seguida cap a l'Audiència.
 - c) El degà ha inaugurat el Congrés *recordant* la necessitat del torn d'ofici.
 - d) El ferit va ser dut a l'hospital, *morint* al cap de poc.
 - e) S'ha publicat el reglament *regulant* l'ús de les màquines escurabutxaques.
10. Reviseu les frases següents i trieu la forma adequada per al que hi ha entre claudàtors:
 - a) L'article 12 de la Llei de la propietat horitzontal té una norma general que no exclou la possibilitat [de que] la junta de propietaris faculti l'administrador per reclamar quantitats.
 - b) El nostre client, des [de que] va comprar l'esmentada plaça d'aparcament, ha demostrat la voluntat de pagar.

- c) El senyor Joan Puig imposa a la comunitat el deure [de que] usi només la llengua castellana per a les relacions amb l'Administració.
- d) L'error [a que] fa referència el fet primer demostra que el demandant té dret [a que] li sigui pagada la quantitat que reclama.

11. Reviseu les conjuncions de les frases següents i corregiu-les, si cal:

- a) Al demandat només se li poden reclamar 825 €, *doncs* per exigir-li una quantitat superior caldria una nova autorització.
- b) El meu principal no necessita robar per tal d'obtenir diners, *doncs* no té despeses considerables.
- c) Hem de tenir en compte la inexistència de danys físics, *doncs*, en cas contrari, les responsabilitats podrien ser més greus.
- d) Es desprèn, *doncs*, d'aquesta argumentació, que l'article 3 de la Constitució és la base del pluralisme lingüístic.
- e) La meua principal només deu 625 €, *doncs* els 300 restants els va pagar quan va signar el contracte.

12. Digueu quines de les oracions següents són correctes:

- a) L'han condemnat *degut als* nombrosos robatoris que havia comès.
- b) No hem treballat gaire en aquest cas *degut a* l'ajornament de la vista.
- c) El canvi del dia de la intervenció és *degut a* una malaltia greu del cirurgià.
- d) Han guanyat el cas *degut a* la nostra excel·lent traducció del recurs.
- e) Aquest error és *degut a* la incompetència de l'advocat defensor.

13. Corregiu les frases següents quan convingui:

- a) El demandat està en possessió d'aquestes mercaderies i ens consta que prepara la venda de les *mateixes* a una tercera persona.
- b) El secretari *mateix* va atendre el denunciador fins que va arribar el jutge de guàrdia.
- c) Els tècnics van procedir a la senyalització de les rases i a l'excavació de les *mateixes*.
- d) En cas d'incompliment dels terminis fixats, la corporació podrà exigir el compliment dels *mateixos*.
- e) Per a aquest assumpte tots dos hem consultat el *mateix* advocat.

14. Corregiu, quan convingui, les frases següents:

- a) Aquestes persones *componen* un bon equip.
- b) Una comissió *composta* per dos membres de cada estament.
- c) Les neurones que *composen* el sistema nerviós són de tres tipus.
- d) Han *recomposat* els antics òrgans de govern d'aquella unitat.
- e) Ha *compost* una simfonia magnífica.

15. Escriviu amb majúscula les inicials que calgui dels fragments següents:

- 1) el senyor antoni brugalla
- 2) la caixa d'estalvis i pensions de barcelona
- 3) la facultat de dret de la universitat de barcelona
- 4) la direcció general competent en aquesta matèria
- 5) les direccions generals del departament de justícia
- 6) els departaments de cultura i ensenyament
- 7) el president de la generalitat
- 8) el director general d'establiments penitenciaris
- 9) el molt honorable senyor president de la generalitat de catalunya
- 10) sir brian corby
- 11) l'administració local
- 12) l'estat espanyol
- 13) l'església catòlica
- 14) el consell d'administració de gas natural
- 15) el servei de publicacions de la direcció general de política lingüística
- 16) el consistori badaloní, és a dir, l'ajuntament de badalona
- 17) la llei municipal i de règim local de catalunya
- 18) el reial decret 1/1990
- 19) el llibre *comentaris a la llei orgànica del dret a l'educació*
- 20) la revista de física
- 21) el diari *el país*
- 22) el títol segon de la constitució estableix que...
- 23) l'article 56 de la llei de bases del règim local...
- 24) el teorema de thales
- 25) la teoria de dalton
- 26) la fórmula de stirling

- 27) la mimosa o *acacia dealtata*
 28) la família de les papilionàcies
 29) la classe de les liliàcies
 30) la plaça de sant jaume
 31) el passeig de gràcia
 32) la rambla
 33) la serralada del cadí
 34) la comarca del vallès occidental

16. Poseu la forma de l'article determinat adient davant de les sigles següents:

ADN	UNICEF
UNESCO	IPC
SIDA	IVA
ONU	UPC
URSS	BUP
EUA	EGB
CIA	DOGC
FMI	PIME

17. Com faríeu el plural de les abreviatures següents:

compte = cte.	comptes =
departament = dept.	departaments =
descompte = dte.	descomptes =
factura = fra.	factures =
número = núm.	números =
pàgina = pàg.	pàgines =
referència = ref.	referències =

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. Hoffmann fa una classificació global dels llenguatges d'especialitat que es basa denominativament en l'àmbit en què s'utilitza cada llenguatge i que dona com a resultat cinc grans classes de llenguatges especialitzats:

- A: llenguatge de les ciències teòriques fonamentals
- B: llenguatges de les ciències experimentals
- C: llenguatge de les ciències aplicades i de la tècnica
- D: llenguatge de la producció material
- E: llenguatge del consum

2. Des del punt de vista pragmàtic el nivell d'adaptació del discurs especialitzat depèn de manera fonamental de les característiques del receptor o, més ben dit, de les característiques que l'emissor pressuposa al receptor, de manera que el text serà més especialitzat si s'adreça a especialistes en la matèria, i ho serà menys si s'adreça a aprenents o al públic general. Per tant, la consideració dels receptors del discurs especialitzat ens permet distingir, dins de la comunicació especialitzada, entre textos altament especialitzats, destinats a especialistes; textos mitjanament especialitzats, adreçats a experts o a aprenents avançats, i textos divulgatius, adreçats a aprenents inicials i al gran públic.

3. Com a gèneres especialitzats típicament expositius podem enumerar els següents: el catàleg i la descripció d'aparells (exposició descriptiva); les memòries, els informes i els treballs acadèmics (exposició narrativa); el tractat, el manual, l'article d'investigació i l'article de revisió (exposició conceptual).

4. Sí. Els estudis lingüístics històrics així ho corroboren, atès que des del moment del seu naixement, qualsevol llengua ha de disposar dels recursos necessaris per expressar el saber especialitzat dels diferents àmbits (jurídic, religió, mèdic, matemàtic, comercial, etc.).

5. No. Malgrat que els decrets de Nova Planta van afeblir l'ús del català com a llengua de cultura, el català no va ser esborrat dels àmbits científics i va continuar utilitzant-se en tractats de cirurgia, de medicina o d'aritmètica, com demostren els nombrosos testimonis de l'època.

6. Perquè és l'any de la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, corporació acadèmica dedicada a la investigació superior, que assumeix la tasca de publicar i difondre els textos científics catalans.

7. Les dues variables són la tecnificació i la comunicació, ja que totes dues comporten nous reptes i noves necessitats de tipus lingüístic. D'una banda, la constant tecnificació actual de la ciència exigeix que cada especialitat actualitzi incessantment la seva terminologia. D'altra banda, la internacionalització de la ciència exigeix la comunicació eficaç entre les comunitats científiques, fet que condueix a un clar predomini de la llengua anglesa.

8. La vocació d'universalitat; la sistematicitat en l'estructura; la impersonalitat, l'objectivitat i el rigor en l'estil; la precisió en el contingut, i la concisió en la forma.

9. Gerundi:

- a) Correcta.
- b) El degà ha inaugurat el Congrés i *ha marxat* de seguida cap a l'Audiència.
- c) Correcta.
- d) El ferit va ser dut a l'hospital *i es va morir* al cap de poc.
- e) S'ha publicat el reglament *que regula* l'ús de les màquines escurabutxaques.

10. Preposició + *que*:

- a) L'article 12 de la Llei de la propietat horitzontal té una norma general que no exclou la possibilitat *que* la junta de propietaris faculti l'administrador per reclamar quantitats.
- b) El nostre client, *des que* va comprar l'esmentada plaça d'aparcament, ha demostrat la voluntat de pagar.
- c) El senyor Joan Puig imposa a la comunitat el deure *que* usi només la llengua castellana per a les relacions amb l'Administració.
- d) L'error *a què* fa referència el fet primer demostra que el demandant té dret *que* li sigui pagada la quantitat que reclama.

11. *Doncs*:

- a) Al demandat només se li poden reclamar 825 €, *ja que* per exigir-li quantitats superiors caldria una nova autorització.

- b) El meu principal no necessita robar per tal d'obtenir diners, *perquè* no té despeses considerables.
- c) Hem de tenir en compte la inexistència de danys físics, *atès que*, en cas contrari, les responsabilitats podrien ser més greus.
- d) Correcta.
- e) La meua principal només deu 625 €, *perquè* els 300 restants, els va pagar quan va signar el contracte.

12. *Degut a:*

- a) Incorrecta.
- b) Incorrecta.
- c) Correcta.
- d) Incorrecta.
- e) Correcta.

13. *Mateix:*

- a) El demandat està en possessió d'aquestes mercaderies i ens consta que *en* prepara la venda a una tercera persona.
- b) Correcta.
- c) Els tècnics van procedir a la senyalització i a l'excavació de les rases.
- d) En cas d'incompliment dels terminis fixats, la corporació podrà exigir *-ne* el compliment.
- e) Correcta.

14. *Compondre/composar:*

- a) Correcta.
- b) Correcta.
- c) Les neurones que *componen* el sistema nerviós són de tres tipus.
- d) Han *recompost* els antics òrgans de govern d'aquella unitat.
- e) Correcta.

15. Majúscules i minúscules:

- 1) el senyor Antoni Brugalla
- 2) la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona
- 3) la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona
- 4) la direcció general competent en aquesta matèria
- 5) les direccions generals del Departament de Justícia
- 6) els departaments de Cultura i Ensenyament
- 7) el president de la Generalitat
- 8) el director general d'Establiments Penitenciaris
- 9) el Molt Honorable Senyor President de la Generalitat de Catalunya
- 10) Sir Brian Corby
- 11) l'Administració local
- 12) l'Estat espanyol
- 13) l'Església catòlica
- 14) el Consell d'Administració de Gas Natural
- 15) el Servei de Publicacions de la Direcció General de Política Lingüística
- 16) el consistori badaloní, és a dir, l'Ajuntament de Badalona
- 17) la Llei municipal i de règim local de Catalunya
- 18) el Reial decret 1/1990
- 19) el llibre *Comentaris a la Llei orgànica del dret a l'educació*
- 20) la *Revista de Física*
- 21) el diari *El País*
- 22) el títol segon de la Constitució estableix que...
- 23) l'article 56 de la Llei de bases del règim local...
- 24) el teorema de Thales
- 25) la teoria de Dalton
- 26) la fórmula de Stirling
- 27) la mimosa o *Acacia dealtata*
- 28) la família de les papilionàcies
- 29) la classe de les liliates
- 30) la plaça de Sant Jaume
- 31) el passeig de Gràcia
- 32) la Rambla
- 33) la serralada del Cadí
- 34) la comarca del Vallès Occidental

16. Abreviacions:

l'ADN	la UNICEF
la UNESCO	l'IPC
la SIDA	l'IVA
l'ONU	la UPC
l'URSS	el BUP
els EUA	l'EGB
la CIA	el DOGC
l'FMI	la PIME

compte = cte.	comptes = ctes.
departament = dept.	departaments = depts.
descompte = dte.	descomptes = dtes.
factura = fra.	factures = fres.
número = núm.	números = núm.
pàgina = pàg.	pàgines = pàg.
referència = ref.	referències = ref.

Bibliografia

Abreviacions [en línia] (2005). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència ("Criteris Lingüístics", 2).

Adam, Jean-Michel (1985). "Quels types de textes?". *Le Française dans le Monde* (núm. 192). Quebec: Les Publications Québec Français.

Alberola, Patrícia i altres (2007). *Comunicar la ciència* (3a. ed.). València: Ed. del Bullent.

Argumenta [en línia]. Serveis lingüístics de les universitats catalanes.

Bach, Carme; Martí, Jaume (2007). "Revisió crítica de les característiques del discurs especialitzat: el pes de la llei del mercat". A: Mercè Lorente i altres (eds.). *Estudis de lingüística i de lingüística aplicada en honor de M. Teresa Cabré Castellví* (pàg. 179-208). Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari de Lingüística Aplicada ("Sèrie Monografies", 11).

Cabré, M. Teresa (1992). *La terminologia. La teoria, els mètodes, les aplicacions*. Barcelona: Empúries.

Cabré, M. Teresa (1999). *La terminología: representación y comunicación. Elementos para una teoría de base comunicativa y otros artículos*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

Cabré, M. Teresa (2002). "Textos especializados y unidades de conocimiento: metodología y tipologización (I)". A: Joaquín García Palacios; M. Teresa Fuentes (eds.). *Texto, terminología y traducción* (pàg. 15-36). Salamanca: Ediciones Almar.

Cabré, M. Teresa (2005). "Recursos lingüísticos en la enseñanza de lenguas de especialidad". A: Centro Virtual Cervantes. *V Jornada-Coloquio de la Asociación Española de Terminología (AETER)*. [Data de consulta: 18 d'octubre de 2012]. <<http://cvc.cervantes.es/obref/aeter/conferencias/cabre.htm>>

Cabré, M. Teresa; Domènech, Ona (2001). "Terminologia i tipologia textual: com establir el nivell d'especialització d'un text científicotècnic". A: Carmen Muñoz (coord.). *Trabajos en lingüística aplicada* (pàg. 543-548). Barcelona: Aesla / Unverbook.

Cassany, Daniel (2006). *Esmolar l'eina. Guia de redacció per a professionals*. Barcelona: Empúries.

Castellà, Josep M. (1992). *De la frase al text. Teories de l'ús lingüístic*. Barcelona: Empúries.

Citació bibliogràfica [en línia] (2009). Barcelona: Generalitat de Catalunya ("Biblioteca Tècnica de Política Lingüística", 1).

Domènech, Ona (2006). *Textos especialitzats i variació vertical: la diversitat terminològica com a factor discriminant del nivell d'especialització d'un text* [CD-ROM i en línia]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari de Lingüística Aplicada ("Sèrie Tesis", 19). <<http://hdl.handle.net/10230/12304>>

Domènech, Ona (2007). "La noció de text especialitzat des de la perspectiva de la teoria comunicativa de la terminologia". A: Mercè Lorente i altres (eds.). *Estudis de lingüística i de lingüística aplicada en honor de M. Teresa Cabré Castellví* (pàg. 241-253). Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari de Lingüística Aplicada ("Sèrie Monografies", 11).

Duarte, Carles (1990). "Els llenguatges d'especialitat". *Revista de Llengua i Dret* (núm. 14, pàg. 93-109). Barcelona: Generalitat de Catalunya / Escola d'Administració Pública de Catalunya.

Duarte, Carles; Broto, Pilar de (1990). *Introducció al llenguatge jurídic* (3a. ed. revisada). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Escola d'Administració Pública de Catalunya.

Gregory, Michael; Carroll, Susanne (1978). *Language and Situation. Languages Varieties and their Social Contexts*. Londres/Boston: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Grup d'Antropologia Lingüística de la Universitat de Barcelona (2006). "Per què en diem gènere quan volem dir sexe?" [en línia]. *Revista d'Igalada* (núm. 23).

Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya [en línia] (2011). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Gutiérrez, Bertha M. (1998). *La ciencia empieza en la palabra. Análisis e historia del lenguaje científico*. Barcelona: Península.

Gutiérrez, Bertha M. (2005). *El lenguaje de las ciencias*. Madrid: Gredos.

Hoffmann, Lothar (1998). "Característiques dels llenguatges d'especialitat". A: Jenny Brumme (ed.); M. Teresa Cabré; Mercè Lorente (dirs.). *Llenguatges d'especialitat. Selecció de textos* (pàg. 21-69). Barcelona: Universitat Pompeu Fabra, Institut Universitari de Lingüística Aplicada.

Kocourek, Rostislav (1991). *La langue française de la technique et de la science. Vers une linguistique de la langue savante* (2a. ed.). Wiesbaden: Brandstetter Verlag.

Majúscules i minúscules [en línia] (2004). Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència ("Criteris Lingüístics", 1).

Marí, Isidor (1983). "Registres i varietats de la llengua". *Com Ensenyar Català als Adults* (núm. 3, pàg. 27-39). Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Marquet, Lluís (1995). *El llenguatge científic i tècnic* (2a. ed. revisada i actualitzada). Barcelona: Associació i Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya ("Cultura, Tècnica i Societat", 6).

Mas, Josep-Àngel; Alandete, Josep (2009). *Manual de llenguatge tècnic*. València: Ed. Universitat Politècnica de València.

Mestres, Josep M. i altres (2009). *Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos* (4a. ed.). Vic: Eumo Editorial / UB / UPF / Rosa Sensat.

Prieto de Pedro, Jesús (1991). *Lenguas, lenguaje y derecho*. Madrid: UNED/Civitas.

Pujol, Josep M.; Solà, Joan (2000). *Ortotipografia. Manual de l'autor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic*. Barcelona: Columna.

Riera, Carles (1994). *El llenguatge científic català. Antecedents i actualitat*. Barcelona: Barcanova.

Sager, Juan C.; Dungworth, David; McDonald, Peter F. (1980). *English Special Languages: Principles and Practice in Science and Technology*. Wiesbaden: Brandstetter.

Solà, Joan; Pujol, Josep M. (1989). *Tractat de puntuació*. Barcelona: Columna.

TERMCAT (2006). *Recerca terminològica. El dossier de normalització*. Barcelona: Eumo/Termcat ("En Primer Terme", 2 / "Criteris i Mètodes").

20 recomanacions per redactar bé. Guia breu per redactar continguts acadèmics d'acord amb els estàndards de qualitat interuniversitària [en línia] (2011). <<http://hdl.handle.net/2445/22883>>